

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Модельна навчальна програма

Історія України

для 7-10 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями зору

Автори: Мазур Л. В., Нич В. В.

(«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»)

Від 29.08.2025 року № 1199

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Модельна навчальна програма «Історія України» для 7–10 класів для спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями зору, розроблена відповідно до законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Концепції Нової української школи (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року») на основі Державного стандарту базової середньої освіти.

Дана програма складена з урахуванням положень Навчальної програми з історії України для 7–9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України № 698 від 03 серпня 2022 р.), типова освітня програма для 5–10 класів (11) класів спеціальних закладів ЗЗСО для осіб з ООП, затвердженого наказом МОН від 07.12.2021 № 1317 (зі змінами МОН від 29.08.2022 № 769, від 12.10.2022 № 898)

Представлена модельна навчальна програма - це комплексний документ, побудований за лінійною структурою шкільного курсу історії, який належить до освітньої галузі «Громадянська та історична освіта».

Головна мета курсу – ознайомити учнів з основними формами суспільного життя в минулому, способами функціонування суспільства і його складових, сформувати основи критичного мислення та особистісного ставлення до історичних подій.

Навчання історії України спрямоване на реалізацію загальної мети базової середньої освіти для дітей з ООП, яка полягає в розвитку природних здібностей, інтересів учнів, формуванні компетентностей, розвитку компенсаторних здібностей необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомому виборі подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовженні навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, вихованні відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних і культурних цінностей українського народу.

Виходячи з вищезазначеного, **метою** даного навчального курсу «Історія України» для 7–10 класів є: розвиток особистості через осмислення минулого, сучасного та зв'язків між ними, взаємодії між глобальними, загальноукраїнськими і локальними процесами; формування ідентичності громадянина України, його активної громадянської позиції на засадах демократії. Вивчення історії - надважливий процес у сучасній школі. І не тільки в контексті подій, в яких ми живемо, а й поза ними. Аби майбутні покоління українців знали власну історію і всіляко уникали повторення її болючих граней. Аби історичні події усвідомлювались не як літери в параграфі, який задали почитати додому, а як явища, що відбувались століттями з такими ж українцями, як учні.

Крім того, курс покликаний формувати здатність до практичної діяльності, творчого втілення набутих компетентностей у повсякденному суспільному житті.

Завдання курсу «Історія України» визначені відповідно вимог щодо обов'язкових результатів навчання громадянської та історичної освітньої галузі, розміщених у додатку 18 Державного стандарту базової середньої освіти з урахуванням особливостей циклу базового предметного навчання, і відображають зміст компетентнісного

потенціалу, на формування якого вони спрямовані, який визначений у Додатку 17 Державного стандарту базової середньої освіти.

Під час реалізації програми здобувачі освіти мають формувати на відповідному віковому рівні такі **ключові компетентності**:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчатися впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності;
- культурна компетентність;
- підприємливість і фінансова грамотність.

Предметні компетентності:

- **хронологічна компетентність** – уміння орієнтуватися в історичному часі, встановлювати близькі та далекі причинно-наслідкові зв'язки, розглядати суспільні явища в конкретно-історичних умовах, виявляти зміни і тяглість життя суспільства;

- **просторова компетентність** – уміння орієнтуватися в історичному просторі та знаходити взаємозалежності в розвитку суспільства, господарства, культури і природного довкілля;
- **інформаційна компетентність** – уміння працювати з джерелами історичної інформації, інтерпретувати зміст джерел, визначати їх надійність, виявляти і критично аналізувати розбіжності в позиціях авторів джерел;
- **логічна компетентність** – уміння визначати та застосовувати теоретичні поняття для аналізу й пояснення історичних подій і явищ, ставити запитання та шукати відповіді, розуміти множинність трактувань минулого та зіставляти різні його інтерпретації;
- **аксіологічна компетентність** – уміння формулювати оцінку історичних подій та історичних постатей, суголосну до цінностей та уявлень відповідного часу або відповідної групи людей, осмислювати зв'язки між історією і сучасним життям.

В основу формування компетентностей здобувачів освіти покладено:

- досвід учнів як здобувачів освіти;
- потреби учнів, що мотивують до навчання;
- знання та вміння учнів, набуті в освітньому середовищі (у школі, родині) та соціальних ситуаціях.

Учні з *порушеннями зору*, які навчаються в 7–10 класах спеціальних закладів загальної середньої освіти, залишаються дітьми з особливостями розвитку пізнавальної сфери, мовленнєвої діяльності, що спонукало створенню програми з урахуванням цих особливостей.

Вчитель має добре знати особливості сприймання учнями зображувальної наочності, а також особливості запам'ятовування різних компонентів картини (кольору, форми, деталей, просторових відношень), розуміння їх

взаємозв'язку. Використовуючи наочні посібники, рекомендується враховувати наступні особливості зорового сприймання учнів з порушенням зору:

- фрагментарність уявлень, наслідком якої є уривчастість описового мовлення;
- уповільненість сприймання: зі зменшенням гостроти зору збільшується час сприймання.

Однак гострота зору 0,2 є критичною, після чого швидкість сприймання не на багато зростає. Швидкість сприймання змінюється під впливом багатьох факторів (розміру і складності об'єктів, рівня освітленості, ступеня втомлюваності та ін.) і залежить від характеру основного захворювання очей: в учнів з атрофією зорового нерву, дегенерацією жовтої плями, вторинною катарактою, ністагмом, астигматизмом особливо спостерігається зниження швидкості сприймання;

- порушення кольоросприйняття у вигляді підвищення порогів на червоний і зелений кольори, при нормальних порогах – на синій;
- можуть траплятися випадки нерозрізнення кольору при захворюваннях сітківки та атрофії зорового нерву, дещо краще кольоросприйняття при амбліопії, альбінізмі та вроджених катарактах;
- зниження тонкості зорових диференціювання у процесі впізнавання об'єкта. Значні труднощі під час впізнавання зображень відчувають діти з частковою атрофією зорового нерву; у них спостерігається не лише уповільненість сприймання, а й значна кількість помилок, уподібнень одного зображення до іншого, подібного до нього.

З урахуванням названих особливостей зорового сприйняття і зумовлених ними труднощів необхідно створювати на уроках певні умови. До них належить наступні:

- дотримання необхідної відстані під час демонстрації (демонструвати зображення слід з відстані 25–33 см – оптимального для сприймання бінокулярним зором);
- забезпечення відповідного освітлення залежно від характеру захворювання очей;
- дотримання тривалості демонстрування (слід мати на увазі, що в учнів з атрофією зорового нерву, дегенерацією жовтої плями, вторинною катарактою швидкість сприймання знижена);
- забезпечення учнів ілюстративним матеріалом певного формату (розмір 9x12 см дає можливість учням з порушенням зору, навіть з вузьким полем зору, бачити все зображення, охоплювати його поглядом);
- демонстрацію кольорових зображень слід проводити з врахуванням особливостей кольорового зору, з максимальною яскравістю у спектрі кожної форми (в яких сліпота на червоний колір, не зможуть відрізнити синьо-зелений колір від червоного; у кого має місце сліпота на зелений колір, не зможуть відрізнити червоно-пурпурний від сірого);
- забезпечення кожного учня роздатковим матеріалом.

Доцільність використання модельної навчальної програми як основного робочого документу в організації освітньої діяльності дітей з порушеннями зору забезпечується корекційно-розвитковими завданнями, мета яких полягає у визначенні зорового сприйняття, переорієнтації учня на використання збережених аналізаторів, особливостей пізнавального процесу та механізмів їх виникнення, попередження проявів вторинних порушень, формуванні здатності здійснювати комунікацію в різних сферах спілкування з урахуванням мотивації, мети та соціальних норм поведінки. Освітні, виховні і розвиваючі завдання уроку несуть корекційне навантаження, тому можна говорити про корекційно-освітні, корекційно-виховні та корекційно-розвиваючі завдання, які має

реалізувати вчитель під час уроку. Урок історії будь-якого типу характеризується варіативністю методики його проведення. Так, урок – повідомлення нового матеріалу може проходити методом розповіді із застосуванням презентації. На уроках будь-якого іншого типу застосовуються різні прийоми не тільки викладу нового матеріалу, але і його закріплення, а також перевірки знань і вмінь учнів з порушенням зору, використовуються різноманітні засоби навчання, що допомагають їм краще засвоїти історичний матеріал. Корекційно-компенсаторна спрямованість уроку історії полягає в створенні конкретно-образної основи для розвитку в учнів мисленнєвої діяльності, фундаменту для отримання знань, що сприятиме подоланню їх формалізму; всебічному розвитку мислення учнів, де логічне сприйняття компенсуватиметься чуттєвим; розвитку емоційно-вольової сфери; удосконалення способів пізнавальної діяльності (залучення усіх збережених аналізаторів).

Очікувані результати наприкінці вивчення курсу «Історія України» полягають у формуванні первинного уявлення про те, як:

- орієнтуватись в історичному часі, встановлюючи причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами та процесами, діяльністю людей і її результатами в часі, визначати зміни та тривалість у житті суспільства;
- орієнтуватися в соціально-історичному просторі, виявляти взаємозалежність розвитку суспільства, господарства, культури та навколишнього природного середовища;
- мислити критично, працювати з різними джерелами інформації та формулювати історично обґрунтовані запитання;
- мислити системно, виявляти взаємозв'язок, взаємозалежність та взаємовплив історичних подій, явищ, процесів, постатей у контексті відповідних епох;

- розуміти множинність трактувань минулого й сучасного та зіставляти їх інтерпретації;
- усвідомлювати власну гідність, реалізувати власні права і свободи, поважати права й гідність інших осіб, виявляти толерантність, протидіяти проявам дискримінації;
- дотримуватися демократичних принципів, конструктивно взаємодіяти з іншими особами, спільнотою закладу освіти, місцевою громадою та суспільством, долучатися до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем;
- усвідомлювати необхідність утвердження верховенства права й дотримання правових норм для забезпечення сталого розвитку суспільства.

Пріоритети викладання і зміст навчального курсу «Історія України»

У викладанні навчального курсу «Історія України» пріоритетними є:

- вивчення минулого України в контексті світової історії та формування розуміння тісного зв'язку подій і явищ, котрі відбувалися на території України, із навколишніми територіями, народами, процесами;
- досягнення очікуваних результатів навчання через діяльність (індивідуальну, групову, самостійну, колективну, проєкту, творчу) здобувачів освіти;
- пізнання загальних процесів, особливостей розвитку суспільства та принципів його організації і формування ключових компетентностей, а на їх основі – досягнення конкретних результатів у здобутті історичних та громадянських знань та уміння користуватися ними.

Програма складається з пояснювальної записки, структурованих за розділами вимог до очікуваних результатів навчання учнів, розкритих в орієнтирах для оцінювання змісту навчально-пізнавальної діяльності як основи для досягнення цих результатів, а також видів і прикладів навчальної діяльності.

Програма розроблена на 4 роки навчання (7, 8, 9, 10 класи) :

в 7-му класі по 1 год. на тиждень (35 год. на рік),

в 8-му – по 1 год. на тиждень (35 год. на рік),

в 9-му – по 1 год. на тиждень (35 год. на рік),

в 10 -му – по 1 год. на тиждень (35 год. на рік).

Організуюючи освітній процес, учитель/вчителька має забезпечити диференціювання пропонованих видів діяльності залежно від здібностей і досягнень кожного учня/учениці шляхом зменшення або збільшення допомоги під час виконання завдань чи ускладнення (спрощення) завдань.

Основними шляхами реалізації модельної програми навчального курсу «Історія України» для 7–10 класів доцільно визначити застосування широкого спектра активних та інтерактивних методів навчання, сприяння тому, щоб учні з вадами зору були не об'єктами, а суб'єктами навчального процесу. Натомість не слід ігнорувати і традиційні методи навчання: коментоване читання навчальних текстів, переказ окремих сюжетів, зв'язна розповідь тощо. Це дозволить зберегти наступність між методами навчання в адаптаційному циклі та переході до базового предметного навчання базової середньої освіти. Важливе місце займає використання наочності. Важливою функцією використання наочності в спеціальній школі залишається розширення уявлень про навколишній світ, розвиток в учнів спостережливості, уяви, просторового мислення та різних форм пізнавальної діяльності.

Враховуючи зазначені пріоритети, курс має таку структуру.

Структура курсу «Історія України» 7 клас.

Вступ.

Розділ I. Виникнення та становлення Русі-України.

Розділ II. Русь-Україна наприкінці X – у першій половині XI ст..

Розділ III. Русь-Україна у другій половині XI – першій половині XIII ст..

Розділ IV. Галицько-Волинське князівство («держава Романовичів»).

Розділ V. Руські землі у складі східноєвропейських держав XIV – на початку XV ст. Кримське ханство.

Узагальнення до курсу. Історія Русі–України в контексті епохи середніх віків.

Структура курсу «Історія України» 8–9 клас.

Розділ I. Українські землі в 16 ст..

Розділ II. Релігійне життя. Братський рух. Берестейська церковна унія.

Розділ III. Становлення козацтва (XVI – перша половина XVII ст.).

Розділ IV. Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст..

Розділ V. Українська козацька держава наприкінці 50-х років XVII - на початку XVIII ст..

Розділ VI. Українські землі в 20–90-х роках XVIII ст..

Узагальнення до курсу. Історія України в контексті епохи Раннього Нового часу.

Структура курсу «Історія України» 10 клас

Розділ I. Вступ. Українські землі у складі Російської імперії наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст..

Розділ II. Українські землі у складі Австрійської імперії наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст..

Розділ III. Повсякденне життя та культура України кінця XVIII – першої половини XIX ст..

Розділ IV. Українські землі у складі Російської імперії в другій половині XIX ст..

Розділ V. Українські землі у складі Австро-Угорщини в другій половині XIX ст..

Розділ VI. Україна на початку XX століття. Перед викликами модернізації.

Розділ VII. Повсякденне життя та культура України в середині XIX – на початку XX ст. Узагальнення до курсу. Історія України за доби Нового часу.

7 клас

(35 год. на рік)

Пропонований зміст навчального предмета	Очікувані результати	Види навчальної діяльності
Вступ		
Мета і завдання курсу «Історія України». Хронологічні межі доби Середньовіччя.	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • демонструє розуміння мети курсу; • пояснює головні завдання курсу з отриманими з інших навчальних курсів;	Орієнтовні приклади Фронтальна робота: <ul style="list-style-type: none"> • пояснення, що супроводжується аналізом

<p>Історія України як наука та навчальний предмет. Доба Середньовіччя в історії України. Періодизація історії України. Хронологічні межі. Взаємозв'язок між історією України та всесвітньою історією. Джерела вивчення. Підручник – один з інструментів опрацювання курсу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • співвідносить власні уявлення з отриманими знаннями Історія України як наука та навчальний предмет. 	<p>структури й можливостей підручника та додаткових посібників;</p> <ul style="list-style-type: none"> • одночасне виконання учнями пізнавальних завдань для з'ясування мети курсу. <p>Групова робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знайомство з особливостями будови підручника; • робота з навчальним текстом, додатками; • ознайомлення з алгоритмами підготовки навчальних проєктів (повідомлення, презентації, представлення результатів мінідосліджень тощо); • робота з додатковими джерелами: підготовка повідомлень/презентацій за темою на вибір: «Видатні дослідники й дослідниці Середньовічної історії України», «Пам'ятки доби Середньовіччя на території вашого населеного пункту». <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • робота з ілюстративним наповненням підручника та іншим медіапродуктом; • самостійне складання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси, тестові завдання тощо; • поповнення словникового запасу відповідними
--	---	--

		<p>новими поняттями й термінами;</p> <ul style="list-style-type: none"> • складання ментальних карт, «асоціативних кущів», інтерактивних робочих листів тощо; • визначення віддаленості, тривалості одних подій, явищ, процесів щодо інших за допомогою хронологічних задач.
Розділ І. Виникнення та становлення Русі-України.		
<p>Велике розселення слов'янства. Опанування Балканського півострова. Боротьба слов'ян з Аварським каганатом. Соціальна й політична організація. Господарське життя. Вірування. Східне слов'янство та його сусіди. Нормани (варяги). Шлях «із варягів у греки». Норманські факторії. Булгари (болгари). Велика Булгарія. Утворення Хозарського каганату. Боротьба Візантії за</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає хронологічні межі Великого розселення слов'янства, боротьби слов'ян з Аварським каганатом, утворення Хозарського каганату; основні пам'ятки, які засвідчують зазначені події; основні етапи змін населення степової частини України; • розуміє та пояснює значення понять і термінів: «Велике розселення слов'янства», «воєнна демократія», «князь», «дружина», «підсічновогневе землеробство», «каганат», «каган», «язичництво», «воєнно-торговельний шлях», «факторія»; • показує на історичній карті основні напрямки Великого розселення слов'янства, переселення слов'ян на Балкани, місця 	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснення, що супроводжується; • виокремленням нових ключових понять; • коментоване читання; • одночасне виконання учнями пізнавальних завдань; • дидактичні ігри. <p>Групова робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • взаємодія учнів у складі пар або малих груп під час виконання вправ із підготовки для створення міні дослідження. • взаємодія учнів та учениць у складі пар або малих груп (взаємоопитування, діалоги й репліки для коміксів про життя тогочасного населення українських земель, робота з речовими джерелами тощо);

<p>збереження контролю над Кримом. Етнічні й державотворчі процеси у східного слов'янства у VIII–IX ст. Місто Київ – центр об'єднання східного слов'янства. Київське князівство. Князь Аскольд. Походження назви Русь. Руська земля. Київська Русь. Початок правління норманської династії Рюриковичів у Києві. Князь Олег. Походи на Константинополь. Переселення угрів. Доля слов'янського населення Закарпаття. Князь Ігор. Відносини з печенігами. Походи на Константинополь і Кавказ. Полюддя. Реформи княгині Ольги. Розширення кордонів Русі. Боротьба з Хозарським каганатом. Болгарські походи князя</p>	<p>боротьби слов'ян з Аварським каганатом, переселення кочових народів (аварів, болгар, хозар), Візантійські володіння у Криму;</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначає тяглість історичних процесів у період Великого розселення слов'янства, переселення слов'ян на Балкани, боротьби слов'ян з Аварським каганатом, утворення Хозарського каганату; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «союз племен», «етнічні процеси», «державотворчі процеси», «держава», «племінні княжіння», «данина», «полюддя», «Русь»; • розрізняє на ілюстративному матеріалі Велике розселення слов'янства. Опанування Балканського півострова. Боротьба слов'ян з Аварським каганатом; • характеризує виклики, що стояли перед людиною, людськими спільнотами в різних природних середовищах того часу; соціальну організацію та господарське життя людей періоду Великого розселення слов'янства; боротьбу Візантії за володіння в Криму; • висловлює власну думку щодо значення для подальшого розвитку регіону Великого 	<ul style="list-style-type: none"> • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> - підготовка повідомлень/презентацій за темою на вибір: «Життя та заняття східнослов'янських спільнот на українських землях» тощо; - добір експонатів для віртуального музею «Велике розселення слов'янства», «Аварський, Булгарський і Хозарський каганати», «Перше Болгарське царство»; - мінідослідження «Боротьба Візантії за збереження контролю над Кримом». • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> - підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Розселення літописних східнослов'янських племен на теренах України», «Полюддя київських князів», «Походи київських князів на Константинополь», «Роль відносин із Візантійською імперією для розвитку Русі», «Оцінювання внеску в розбудову Русі її перших правителів», «Вплив природно-кліматичних умов на господарство та спосіб життя східного слов'янства» тощо. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • робота з ілюстративним наповненням підручника та іншим медіапродуктом;
---	--	---

<p>Святослава. Система управління та склад населення Русі. Міста й міське життя.</p>	<p>розселення слов'янства; виникнення передумов для державності в давніх слов'ян як результату їхнього розселення, господарського й культурного розвитку, називає ймовірний час заснування Києва, переселення угрів, початку правління норманської династії в Києві, роки походів київських князів на Константинополь, правління Олега, Ігоря, Ольги, Святослава;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розрізняє етнічні й державотворчі процеси; • наводить приклади реформ, проведених княгинею Ольгою, походів на Константинополь князів Олега, Ігоря; • пояснює теорії походження назви Русь, мету походів київських князів; роль шляху «із варягів у греки» у формуванні Русі, особливості князівської влади в період становлення Русі; • описує систему управління та склад населення Русі; • розуміє відмінності понять «Русь», «Руська земля»; • позначає на карті основні напрямки розселення літописних східнослов'янських племен на теренах України, походів 	<ul style="list-style-type: none"> • самостійне складання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси, тестові завдання тощо; • поповнення словникового запасу відповідними новими поняттями й термінами; • складання ментальних карт, «асоціативних кущів», інтерактивних робочих листів тощо; • визначення віддаленості, тривалості одних подій, явищ, процесів щодо інших за допомогою хронологічних задач.
--	---	--

	<p>київських князів, шлях «із варягів у греки», місця основних битв;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розпізнає та описує зміни кордонів Русі в IX–X ст.; • використовує інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, явищ, процесів. 	
Узагальнення до розділу. Тематичний контроль.		
Розділ II. Русь-Україна наприкінці X – у першій половині XI ст..		
Пропонований зміст навчального предмета	Очікувані результати навчання	Види навчальної діяльності
<p>Князь Володимир Великий. Впровадження християнства. Русь-Україна за Ярослава Мудрого. Політичний устрій та суспільне життя. «Руська правда» – історичне джерело про правове становище різних груп населення Русі-України. Господарське та</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає час хрещення Русі-України; • знає факти діяльності Володимира Великого, Ярослава Мудрого; • розуміє зміст термінів, понять і назв «князь», «вотчина», «графіті», «ікона», «мозаїка», «фреска», «книжкова мініатюра», «язичництво», «християнство», «реформа», «шлюбна дипломатія», «Руська правда», «митрополія»; • упорядкує у визначений спосіб інформацію 	<p>Орієнтовні приклади</p> <p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснення вчителя; • одночасне виконання учнями пізнавальних завдань; • дидактичні ігри. <p>Групова робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • взаємодія учнів у складі пар або малих груп під час виконання колективних або індивідуальних завдань. <p>Індивідуальна робота:</p>

<p>повсякденне життя. Культура Русі-України наприкінці X-у першій половині XI ст.</p>	<p>про історичні події й процеси у межах розділу/курсу;</p> <ul style="list-style-type: none"> • порівнює діяльність та висловлює обґрунтовані судження щодо ролі князів Володимира Святославича та Ярослава Володимировича та перших князів/княгинь Русі-України, інших історичних діячів доби Середньовіччя (за вибором); • визначає передумови, причини, розрізняє результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів у межах розділу; • пов'язує історичні події, явища, процеси (в межах розділу) з географічним простором, позначає їх на карті та використовує карту для їх опису і пояснення, визначає належність культурно-історичних пам'яток, господарських об'єктів часів Русі-України до географічних, етнографічних та історичних регіонів; • характеризує чинники, що впливали на заняття людей, спосіб ведення господарства, соціальний устрій, визначає тенденції економічного розвитку, зіставляє господарський і соціальний розвиток 	<ul style="list-style-type: none"> • складання синхронізованої таблиці «Русь Україна за доби розквіту»; • складання усної або письмової розповіді про пам'ятки доби Ярослава Мудрого; • виконання вправ із добирання інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових інтернет-систем.
---	---	--

	<p>руського та західноєвропейських суспільств;</p> <ul style="list-style-type: none"> • оцінює місце періоду розквіту Русі-України як важливого етапу в історії українського народу; • пропонує заходи щодо збереження культурно-історичної спадщини Русі-України; • оцінює якість виконання роботи за допомогою рефлексії та конструктивного зворотного зв'язку. 	
Узагальнення до розділу. Тематичний контроль.		
Розділ III. Русь-Україна у другій половині XI - першій половині XIII ст..		
Пропонований зміст навчального предмета	Очікувані результати навчання	Види навчальної діяльності
<p>Причини політичного дроблення. Київське, Чернігівське, Переяславське, Волинське й Галицьке князівства: основні події політичного життя та відносин із сусідніми державами. Суперництво князів за Київ.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає дату Любецького з'їзду князів, правління тріумвірату Ярославичів, Володимира Мономаха, Мстислава Володимировича, Ярослава Осмомисла, першої писемної згадки назви «Україна» в писемних джерелах; • упорядковує у визначений спосіб інформацію про історичні події й процеси у межах розділу/курсу, синхронізує події на 	<p>Орієнтовні приклади Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки; • бесіда вчителя/вчительки з класом; • одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань; • колективні обговорення (дискусія) за темами: «Причини політичного дроблення Русі-України», «Руські князі й половці: союзники

<p>Назва «Україна». Руські князі й половці. Об'єднання Волинського й Галицького князівств Романом Мстиславичем. Господарський і культурний розвиток князівств. Формування регіональних культурних центрів. Візантійські володіння в Криму.</p>	<p>українських теренах з подіями у світі;</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначає чинники, прояви та наслідки політичної роздробленості Русі-України; • характеризує відносини Русі-України з сусідніми народами і державами; • зіставляє наміри та результати діяльності історичних діячів (на прикладі Ізяслава, Святослава Всеволодовича, Ярославичів, Володимира Мономаха, Мстислава Володимировича, Ярослава Осмомисла); • пояснює причини і приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів, використовуючи відповідні поняття і терміни (в межах розділу); • описує історичні події, явища і процеси за картою, визначає території князівств у період роздробленості Русі-України, земель сусідніх з Руссю-Україною народів і держав; • характеризує відносини руських князівств із сусідніми народами/державами; • визначає чинники, особливості розвитку культури Русі України та сусідніх спільнот у другій половині XI – першій половині XIII ст.; • презентує культурні здобутки рідної та інших соціокультурних спільнот періоду другої половини XI – першої половини XIII ст.; 	<p>чи вороги?»), «Наслідки суперництва за Київ між руськими князями»;</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання письмових робіт (написання коротких есе); • дидактичні та інтерактивні ігри; • визначення віддаленості, тривалості одних подій, явищ, процесів щодо інших за допомогою лінії часу та хронологічних таблиць; • перегляд навчальних і документальних фільмів, презентацій. <p>Групова робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • робота з історичними джерелами або добір джерел для опису історичних подій, явищ і процесів. • вправа на визначення пріоритетів та формування демократичних цінностей; • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> - підготовка повідомлень/презентацій про одне з князівств, «Слово о полку Ігоревім»; - добір експонатів для віртуального музею (на вибір): «Русь-Україна у XII–XIII ст.», «Видатні князі Русі-України»; - складання екскурсійного/туристичного
--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • розпізнає культурно-історичні пам'ятки та характеризує їх; • наводить приклади, як особистість може впливати на політичні і суспільні процеси (на прикладі Русі-України та руських князівств на українських землях); • визнає потребу та пропонує шляхи збереження історико-культурних пам'яток на теренах України; • визначає історичне значення періоду історії українських земель у другій половині XI – першій половині XIII ст. в історії українського державотворення. 	<p>маршруту (на вибір): «Русь-Україна: княжі міста»;</p> <ul style="list-style-type: none"> - міні дослідження «Руські князі й половці»; • підготування стрічки новин про події періоду. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • підготовка короткого повідомлення на задану вчителем/вчителькою тему; • наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням, порівняння подібних пам'яток із різних регіонів; • складання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси тощо; • поповнення словникового запасу відповідними поняттями й термінами; • складання хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних кущів», діаграм, фотоальбомів пам'яток тощо.
--	---	---

Узагальнення до розділу. Тематичний контроль.

Розділ IV. Волинсько-Галицьке князівство («держава Романовичів»).

Пропонований зміст навчального предмета	Очікувані результати навчання	Види навчальної діяльності
<p>Підготовка та здійснення Західного походу монголів. Битви, облоги міст, жертви й руйнування. Особливості підпорядкування руських князів Золотій Орді (Улусу Джучі). Данило та Василько Романовичі. Королівство Руське. Відносини із сусідніми державами, князівствами. Спроба позбутися залежності від Золотої Орди. Соціальний і господарський розвиток. Болохівська земля. Місто Холм. Волинь і Галичина за наступників короля Данила. Писемність, освіта. Особливості літописання. Архітектура. Образотворче</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає хронологічні межі Західного походу монголів, існування Королівства Руського, дату битви під Ярославом, захоплення Києва монголами; • виокремлює період зверхності монголів над князівствами на українських землях; установлює послідовність захоплення монголами князівств; • розповідає про оборону Києва 1240 р., видатні пам'ятки культури Галицько-Волинської держави; взаємозв'язки Королівства Руського із сусідніми князівствами, державами, Папою Римським; • визначає основні наслідки Західного походу монголів для українських земель; • пояснює особливості залежності земель Русі від монголів; чому Галицько-Волинську державу вважають 	<p>Орієнтовні приклади</p> <p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки; • бесіда вчителя/вчительки з класом; • дидактичні ігри та інтерактивні вправи; • колективні обговорення (дискусія) за темами: «Наслідки походів монголів на руські князівства», «Особливості відносин Королівства Руського та Золотої Орди», «Особливості культурного розвитку Галицько-Волинської держави»; • виконання письмових робіт (написання коротких есе, репортаж); • опрацювання ілюстративного ряду підручника, перегляд тематичних навчальних, документальних, художніх фільмів і відеоматеріалів, презентацій. <p>Групова робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання дидактичних вправ з орієнтування

<p>мистецтво. Суспільний устрій, господарський Галицько-Волинської держави, передумови й причини коронації князя Данила. Наслідки залежності руських князівств від Золотої Орди.</p>	<p>продовжувачем традицій Русі-України; особливості воєнної реформи Данила Романовича; зміни у відносинах між Галицько-Волинською державою та Золотою Ордою;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розпізнає на ілюстративному матеріалі пам'ятки культури Королівства Руського; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «експансія», «король», «ярлик», «баскак»; • позначає на карті історичні події та об'єкти, перебіг подій, явищ, процесів періоду Королівства Руського, зміни його меж; використовує інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, явищ, процесів; • дає характеристику історичним персоналіям (Данило і Василько Романовичі, Лев Данилович, Володимир Василькович, Юрій I Львович) із походу монголів. • порівнює та визначає сильні й слабкі сторони війська руських князів і монголів; • оцінює роль Данила і Василька 	<p>в історичному часі та просторі;</p> <ul style="list-style-type: none"> • спільне виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими й візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами); • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> - підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Золота Орда», «Королівство Руське», «Данило і Василько Романовичі» тощо; - добір експонатів для віртуального музею «Галицько-Волинська держава»; - укладання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Пам'ятки архітектури Галицько-Волинської держави», «Битви Данила Романовича», «Оборона Києва 1240 р.» тощо; - порівняльні мінідослідження «Нащадки Данила Романовича», «Військо руських князів і монголів: сильні й слабкі сторони». <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної
--	--	---

	<p>Романовичів у розвитку держави;</p> <ul style="list-style-type: none"> • формулює історичне значення створення Королівства Руського; • висловлює власну думку щодо коронації Данила Романовича, наслідків залежності руських князівств від Золотої Орди. 	<p>події, явища або процесу;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • добір інформації за заданими критеріями (проектна діяльність) за допомогою визначених пошукових систем; • завдання на розпізнавання історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • складання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси; • термінологічний диктант; • складання хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних кущів», структурно-логічних схем, картосхем тощо. • виконання письмових робіт (написання коротких есе, репортаж); • опрацювання ілюстративного ряду підручника, перегляд тематичних навчальних, документальних, художніх фільмів і відеоматеріалів.
--	---	--

Узагальнення до розділу. Тематичний контроль.

Розділ V. Руські землі у складі східноєвропейських держав XIV – на початку XV ст. Кримське ханство.

Пропонований зміст навчального предмета	Очікувані результати навчання	Види навчальної діяльності
<p>Утворення Великого князівства Литовського та розширення його кордонів на схід і південь. Битва на Синіх Водах. Початок боротьби з Московською державою за спадщину Русі. Згасання династії Романовичів. Боротьба Польського, Угорського королівств і Великого князівства Литовського за спадщину Королівства Руського. Кревська унія та її наслідки. Правління Вітовта. Битва на річці Ворскла. Грюнвальдська битва. Розширення кордонів Великого князівства</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає час входження українських земель до складу Великого князівства Литовського, Угорщини, Польщі, Молдови, Османської імперії, створення Кримського ханства, існування держави Феодоро, поширення магдебурзького права на українських теренах; дати битви на р. Сині Води, Кревської унії, Городельської унії, • знає факти діяльності Ольгерда, Вітовта, Свидригайла, Костянтина Івановича Острозького, Юрія Котермака (Дрогобича), Хаджі І Герая; • розуміє зміст термінів, понять і назв «еліта», «шляхта», «магнат», «султан», «унія», «магдебурзьке право», «самоврядування», «інкорпорація». • упорядковує у визначений спосіб хронологічну інформацію про історичні 	<p>Орієнтовні приклади</p> <p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання учнями й ученицями пізнавальних завдань та інтерактивних вправ під керівництвом учителя/вчительки; • колективні обговорення (дискусія) за темами: «Чи було Велике князівство Литовське литовськоруською державою?», «Кревська унія та її наслідки для українських земель», «Московська експансія на українські землі»; • виконання письмових робіт (написання коротких есе); • опрацювання ілюстративного ряду підручника, перегляд тематичних і документальних навчальних фільмів, відеоматеріалів, презентацій; • визначення віддаленості, тривалості одних подій, явищ, процесів щодо інших за допомогою лінії часу та хронологічних

<p>Литовського до Чорного моря. Луцький з'їзд монархів. Спроба утворення Великого князівства Руського. Вількомирська битва та її наслідки. Київське й Волинське удільні князівства. Виступи руської православної знаті за свої права. Інкорпорація (входження) Галичини й Західного Поділля до Польського королівства. Закарпаття у складі Угорського королівства. Федір Коріатович. Шипинська земля (Північна Буковина) у складі Молдавського князівства. Становий устрій суспільства. Поширення магдебурзького права. Ремісничі цехи й торговельні гільдії. Місто Львів. Формування</p>	<p>події й процеси у межах розділу/курсу, синхронізує події на українських теренах з подіями у світі;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розрізняє економічні, політичні, культурно-інтелектуальні чинники розвитку суспільства на українських теренах залежно від особливостей устрою та соціально-економічного розвитку держав, до складу яких входили українські землі в XIV–XV ст.; • визначає механізми інкорпорації (включення) українських земель до складу сусідніх держав; • висловлює обґрунтовані судження щодо ролі особи в минулому та сучасному (на прикладах історичних постатей в межах теми); ролі руських еліт у державотворчих процесах на східноєвропейських теренах у XIV–XV ст.; • визначає передумови, причини, розрізняє результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів (на матеріалі розділу); • пов'язує історичні події, явища, процеси (в межах розділу) з географічним простором, позначає їх на карті та використовує карту для їх опису і пояснення, визначає 	<p>таблиць.</p> <p>Групова робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі; • виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими й візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами); • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> - підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Битва на Синіх Водах та її наслідки», «Московсько-литовські війни», «Магдебурзьке право на українських землях», «Кримський ханат», «Релігійне життя на українських землях» тощо; - добір експонатів для віртуального музею «Повсякдення кінця XIV – початку XVI ст.»; - укладання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Замки і фортеці України XV–XVI ст.» тощо; - мінідослідження «Брати Коріатовичі», «Князь Костянтин Острозький», «Битва під Оршею», «Татарський ясир», «Князівство Феодоро», «Шипинська земля».
---	---	--

<p>привілейованого стану- шляхти. Московська експансія на українські землі. Московсько-литовські війни. Чернігово-Сіверщина. Костянтин Острозький. Битва під Оршею. Релігійне життя. Поширення впливу католицької церкви. Поділ Київської митрополії. Культурне життя на українських землях. Повсякдення. Генуезькі колонії в Криму. Князівство Феодоро. Утворення Кримського ханату. Підпорядкування його Османській імперії. Суспільний устрій. Пам'ятки культури. Війни з Московською державою..</p>	<p>належність культурно-історичних пам'яток XIV–XV ст. до географічних, етнографічних та історичних регіонів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • виявляє і характеризує особливості становища різних соціальних верств і груп українського суспільства (залежно від держави, до складу якої входили українські землі); • пояснює вплив поширення магдебурзького права на становлення демократичних традицій управління; • простежує впливи культури сусідніх народів/держав на розвиток культури українського народу; • визначає за наданим алгоритмом достовірність історичної інформації в рамках теми. • формулює і аргументовано висловлює, відстоює у дискусії власні погляди та переконання; • презентує здобутки української та інших соціокультурних спільнот в хронологічних межах теми; • оцінює якість виконання роботи за допомогою рефлексії та конструктивного 	<p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • виконання вправ із добору інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем; • наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • опанування нових понять і термінів за допомогою складання системи запитань, розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • виконання вправ із добору інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем; • наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • опанування нових понять і термінів за
---	---	--

	<p>зворотного зв'язку.</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначає основний зміст Кревської унії; • з'ясовує вплив православної церкви на культурне життя на українських землях; • пояснює причини появи генуезьких колоній в Криму; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «ясир», «унія», Дике поле», «магдебурзьке право», «магістрат», «шляхта», «рицарі», «уходники», «цехи», «гільдія». 	<p>допомогою складання системи запитань;</p> <ul style="list-style-type: none"> • позначає на карті історичні події та об'єкти, перебіг подій, явищ, процесів, зазначених у темі; територіальні зміни, пов'язані з розширенням кордонів Великого князівства Литовського на схід та південь, інкорпорації Галичини й Західного Поділля до Польського королівства.
Узагальнення до розділу. Тематичний контроль.		
Узагальнення до курсу. Історія Русі-України в контексті епохи середніх віків.		
Пропонований зміст навчального предмета	Очікувані результати навчання	Види навчальної діяльності
<p>Історія Русі-України в контексті епохи середніх віків. Здобутки середньовічного русько-українського суспільства. Особливості суспільного життя Русі-України. Внесок Русі-України у формування</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає/описує пам'ятки культурної спадщини українських земель періоду Середньовіччя. • простежує тяглість історичного процесу доби Русі України; • співставляє особливості суспільного розвитку на українських теренах та у 	<p>Орієнтовні приклади</p> <p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснення, що супроводжується презентацією; • обговорення: чому історія важлива для розвитку людства. <p>Групова:</p> <ul style="list-style-type: none"> • взаємодія учнів у складі груп (знайомство з основними термінами та назвами); • створення структурно логічних схем.

<p>європейської цивілізації.</p>	<p>Європі, наводить приклади спільного й відмінного в історичних подіях, явищах і процесах;</p> <ul style="list-style-type: none"> • за визначеними критеріями визначає зміни у житті українського суспільства та наводить приклади цих змін протягом середньовічної історії (з допомогою вчителя); • спираючись на логіку причинно-наслідкових і просторових зв'язків, прогнозує подальший перебіг подій, явищ, процесів та оцінює можливі зміни в розвитку суспільства в наступний історичний період; • пояснює важливість заходів щодо збереження і популяризації пам'яток історії, культури та туристичних об'єктів і бере участь у таких заходах; • використовує інформацію із суміжних галузей знань для характеристики минулих і сучасних суспільних подій, явищ, процесів; • аргументовано висловлює власні судження стосовно важливості духовних і 	<ul style="list-style-type: none"> • спільне виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими й візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами); <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • складання запитань про вплив певної події на життя людини й суспільства; <ul style="list-style-type: none"> - використання інтернету для пошуку необхідної інформації. • виконання вправ на визначення причин, приводу, змісту, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • виконання вправ із добору інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем; • наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • складання завдань: окремі питання, опитувальники, кросворди, ребуси (використовуючи нові поняття й терміни).
----------------------------------	--	--

	<p>матеріальних здобутків українського суспільства та сусідніх народів доби Русі-України для подальшого суспільного розвитку;</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає час створення та існування та територіальне розташування держав на теренах українських земель за доби Середньовіччя, дати вирішальних подій української історії(в межах курсу), час діяльності визначених історичних особистостей на українських теренах.	
--	---	--

8–9 класи
(8 клас – 35 год. на рік;
9 клас – 35 год. на рік.)

Пропонований зміст навчального предмета	Очікувані результати навчання	Види навчальної діяльності
Розділ І. Українські землі в XVI ст.		
<p>Ранній Новий час в історії України. Політичне становище українських земель у першій половині XVI ст. Соціально-економічний розвиток українських земель. Соціальна структура суспільства та економічне життя. Розвиток сільського господарства. Розвиток міст, ремесел і торгівлі. Міста на українських землях. Замки. Поширення фільваркового господарства. Повсякденне життя представників основних верств суспільства. Люблінська унія 1569 р. та її</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає хронологічні рамки Раннього Нового часу (Ранньомодерної доби), дату битви під Оршею, час укладення Люблінської унії; • розуміє зміст термінів, понять і назв «полемічна література», «Литовські статuti», «фільварок», «оренда», «рента», «панщина», греко-латинська школа», ««слов'яноруська «колегія», «академія»; • упорядковує у визначений спосіб хронологічну інформацію про історичні події й процеси у межах розділу/курсу, синхронізує події на українських теренах з подіями у світі; • визначає та співставляє статус українських земель у складі Великого князівства Литовського, Королівства Польського, Молдовського князівства, Османської та 	<p>Орієнтовні приклади</p> <p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснення, що супроводжується презентацією; • обговорення: чому історія важлива для розвитку людства. • виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • виконання вправ із добирання інформації, ілюстрацій за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем, розрізнення фактів і суджень; • наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням, 3D-моделями; • складання системи тестових завдань; • визначення віддаленості, тривалості одних подій, явищ, процесів щодо інших за допомогою лінії часу та хронологічних таблиць.

<p>вплив на українське суспільство. Об'єднання більшості українських земель у складі Речі Посполитої. Українські землі в складі Молдовського князівства. Культурне життя землях у XVI ст. Повсякденне життя і світогляд різних станів та етнічних спільнот становище українських земель у XVI ст. Зміни у становищі селянства. Умови розвитку української культури в XVI ст. Розвиток української мови. Освіта. Архітектура й містобудування. Образотворче мистецтво. Декоративно-ужиткове мистецтво. Основні риси політичної культури Речі Посполитої. Відстоювання українською шляхтою своєї окремішності та прав. Зростання магнатського</p>	<p>Священної Римської імперії, Московської держави;</p> <ul style="list-style-type: none"> • характеризує вплив особливостей політичного та економічного устрою Речі Посполитої на статус українських земель, становище соціальних верств українського суспільства, розвиток господарства; • визначає передумови, причини, розрізняє результати і наслідки, ставлення представників різних верств українського суспільства до подій: Люблінська унія; • спираючись на логіку причинно-наслідкових і просторових зв'язків, прогнозує подальший перебіг подій, явищ, процесів та оцінює можливі зміни в житті українського народу, пов'язаних з подіями: видання Литовських статутів, заснування Острозької академії, укладення Люблінської і Берестейської уній, реформи Петра Могили; • заснування Києво-Могилянської колегії; • за допомогою історичної карти визначає і описує територіальний розподіл українських земель між державами, зміни в адміністративному адміністративному устрої українських земель до і після 	<p>Групова:</p> <ul style="list-style-type: none"> • взаємодія учнів у складі груп (знайомство з основними термінами та назвами); • створення структурно логічних схем; • спільне виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими й візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами); • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> - підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Люблінська унія», «Запорозька Січ», «Князі Острозькі», «Фільварок» тощо; - добір експонатів для віртуального музею; - укладання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Запорожжя», «Львів на початку XVI ст.» тощо; - порівняльні мінідослідження «Українські землі до і після Люблінської унії», «Селянин у фільварку та за його межами». - Яке значення Люблінської унії для русько-українського суспільства? - Чому Берестейську унію розглядають як спробу православних ієрархів реформувати православну церкву в контексті
---	--	---

<p>землеволодіння. Поширення фільварків. Розвиток товарного виробництва. Становище селян і міщан.</p>	<p>Люблінської унії;</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає приклади впливу європейських релігійних та культурних процесів і явищ на релігійний і культурний розвиток українських теренів, зокрема католицизму й протестантизму; • називає/описує найважливіші історико-культурні пам'ятки українського народу XVI – першій половині XVII ст.; • використовує інформацію із суміжних галузей знань для характеристики минулих і сучасних суспільних подій, явищ, процесів. 	<p>європейських культурно-релігійних процесів?</p> <p>- Яке значення мало для українських міст поширення магдебурзького права? У яких формах існувала ідентичність українців у Речі Посполитій? Які чинники впливали на уявлення про Русь як окремий регіон Речі Посполитої?</p> <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • складання запитань про вплив певної події на життя людини й суспільства; • використання інтернету для пошуку необхідної інформації. • виконання вправ на визначення причин, приводу, змісту, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • виконання вправ із добору інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем; • наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • складання завдань: окремі питання,
---	---	---

		<p>опитувальники, кросворди, ребуси (використовуючи нові поняття й терміни);</p> <ul style="list-style-type: none"> • складання хронологічних, синхроністичних таблиць, ментальних карт, «асоціативних кущів» тощо; • робота з лінією часу; • моделювання історичних процесів і презентацій творчих проектів (віртуальних екскурсій, презентацій, інфографіки з використанням онлайн ресурсів, історичних портретів діячів/діячок, створення коміксів, історичних інсценізацій «Люблінська унія», «Берестейська унія», дискусії, дебати.
Узагальнення до розділу. Тематичний контроль.		
Розділ II. Релігійне життя. Братський рух. Берестейська церковна унія.		
Пропонований зміст навчального предмета	Очікувані результати навчання	Види навчальної діяльності
Церковні та релігійні проблеми українського суспільства. Етнічний і релігійний склад населення українських земель. Становище православної	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає час реформаційних і контрреформаційних процесів на українських землях; дату підписання Берестейської унії (заснування греко- 	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • бесіда вчителя/вчительки з класом; • одночасне виконання учнями та ученицями дидактичних і пізнавальних завдань, інтерактивних вправ під керівництвом

<p>церкви на українських землях. Вплив Реформації Контрреформації на релігійне життя в Україні. Міжконфесійні відносини. Братський рух. Розвиток освіти та книгодрукування. Острозька академія. Архітектура. Іконопис. Берестейська церковна унія та її наслідки. Діяльність митрополита П. Могили щодо зміцнення православної церкви. Вплив Берестейської унії на церковне життя в Україні. Відновлення ієрархії православної церкви. Становище греко-католицької церкви. Полемічна література. Культура України наприкінці XVI ст. – у першій половині XVII ст. Освіта. Утворення Києво-Могилянського колегіуму. Літописання і література. Книговидання. Розвиток театру, музики, архітектури та образотворчого мистецтва.</p>	<p>католицької церкви);</p> <ul style="list-style-type: none"> • описує становище православної церкви на українських землях; діяльність єзуїтських колегіумів на теренах України; • наводить приклади зразків іконопису та архітектурних споруд Ранньомодерної доби на теренах України; • розпізнає й описує видатні пам'ятки української культури періоду, що вивчається; • з'ясовує та пояснює на прикладах відмінності між католицькою, православною і протестантськими церквами; міжконфесійні відносини; • демонструє знання перебігу подій, що спричинили підписання Берестейської унії; • називає питання, навколо яких розгорталися суперечки між авторами полемічної літератури; • пояснює особливості та причини розвитку освіти на українських землях у Ранньомодерну добу; <ul style="list-style-type: none"> • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «вертеп», «Пересопницьке Євангеліє», «колегія», «полемічна література», «слов'яно-греко-латинська 	<p>учителя/вчительки;</p> <ul style="list-style-type: none"> • колективні обговорення (дискусія) за темами: «Вплив ідей протестантизму на розвиток українського суспільства», «Берестейська унія: за і проти» «Причини, результати й наслідки братського руху»; • виконання письмових робіт (короткий переказ та узагальнення матеріалу, написання коротких есе); <ul style="list-style-type: none"> • коментований перегляд тематичних навчальних фільмів і відеоматеріалів, презентацій. <p>Групова:</p> <ul style="list-style-type: none"> • взаємодія учнів та учениць у складі пар або малих груп під час виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі; • спільне виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими й візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами); • створення коміксу обраної історичної події; • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> - (підготовка на вибір): «Заснування греко-католицької церкви», «Львівське братство»,
--	--	---

	<p>школа», «унійна (греко-католицька) церква», «церковні братства», «ставропігія», «церковна унія», «Реформація», «Контрреформація»;</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає факти діяльності Костянтина Івановича Острозького, Василя Костянтина Острозького, Іпатія Потія, Петра Могили. 	<p>«Острозька Біблія», «Острозька академія», «Чи був Іван Федорович першодрукарем в Україні?», «Діяльність єзуїтських колегіумів в Україні» тощо;</p> <ul style="list-style-type: none"> - добір експонатів для віртуального музею «Освіта і книгодрукування в Україні XVI ст.»; - порівняльні мінідослідження «Вплив Реформації та Контрреформації на церковне життя в Україні», «Герасим і Мелетій Смотрицькі», «Пересопницьке Євангеліє» тощо. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • складання запитань про вплив певної події на життя людини й суспільства; • складання хронологічних таблиць;
Узагальнення до розділу. Тематичний контроль.		
Розділ III. Становлення козацтва (XVI ст. – перша половина XVII ст.)		
Пропонований зміст навчального предмета	Очікувані результати навчання	Види навчальної діяльності
<p>Виникнення українського козацтва. Поява перших січей. Господарське освоєння Дикого Поля. Козацтво. Запорозька Січ. Кримський ханат. Населення. Система</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає дати утворення українського козацтва, час змін підпорядкування українських земель сусіднім державам; демонструє знання перебігу подій, явищ, 	<p>Орієнтовні приклади</p> <p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • фронтальна бесіда вчителя/вчительки з класом; • одночасне виконання учнями пізнавальних

<p>влади. Господарський розвиток. Діяльність Д. Вишневецького. Життя та побут козаків. Виникнення Запоріжської Січі. Низове й реєстрове козацтво: ідентичність і політична культура. Військове мистецтво козаків. Устрій війська Запоріжського. Козацькі повстання (козацькі війни) кінця XVI ст. Морські походи козаків. Козаки у війнах Речі Посполитої. Українське козацтво в Хотинській війні. Козаки в європейських війнах. Козацтво і православна церква. Козацтво і братський рух. Походи козаків першої чверті XVII ст. Діяльність гетьмана П. Конашевича-Сагайдачного. Козацькі повстання 20–30-х рр. XVII ст.: причини, перебіг і наслідки. Польсько-козацький збройний конфлікт 1625 р. Повстання Тараса</p>	<p>процесів у часі в межах теми; замки, які функціонували на українських землях у зазначений період; основні теорії походження запорозького козацтва;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідає про повсякденне життя представників основних верств суспільства; організацію фільваркового господарства та життя селянства в межах фільварку; господарське освоєння Дикого Поля; • описує етнічний і релігійний склад населення українських земель; устрій Запорозької Січі; процес відстоювання українською шляхтою своєї окремішності та прав; • пояснює прояв і причини погіршення в XVI ст. становища селянства; роль Дикого Поля в розвитку українських земель; особливості козацького способу життя; причини зміни статусу українських земель; • дає характеристику історичним персоналіям (Дмитро (Байда)Вишневецький) із використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій; формулює власні судження про вчинки історичних осіб; 	<p>завдань, відповіді на проблемні запитання про виникнення козацтва, появу перших січей, господарське освоєння Дикого Поля.</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання письмових робіт (написання коротких есе); • дидактичні та інтерактивні ігри; • колективні обговорення (дискусія) за темами: «Козацькі повстання: мета і наслідки», «Козацтво і православна церква», «Козацько-кримський союз», «Вплив кліматичних змін XVII ст. на події на українських землях»; • опрацювання ілюстративного ряду підручника, перегляд навчальних, документальних, художніх фільмів, презентацій, 3D-моделей. <p>Групова робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання письмових робіт (написання коротких есе); • дидактичні та інтерактивні ігри; • колективні обговорення (дискусія) за темами: «Козацькі повстання: мета і наслідки», «Козацтво і православна церква», «Козацько-кримський союз», «Діяльність Богдана Хмельницького», «Березневі статті», «Чому союз козаків зі Швецією та Трансильванією не
---	---	--

<p>Федоровича (Трясила) 1630 р. Повстання І. Сулими 1635 р. Козацьке повстання 1637–1638 рр. Політичне життя. Соціально-економічний розвиток. Зовнішня політика. Військове мистецтво, традиції та побут українського козацтва.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • називає хронологічні межі існування, «доби героїчних морських походів», Хотинської війни, походу Петра Конашевича-Сагайдачного на Москву, козацьких повстань тощо; • установлює послідовність ключових подій, синхронізує події на українських землях із подіями в різних регіонах світу; • визначає лідерів козацьких повстань кінця XVI ст., 20–30-х рр. XVII ст. (Криштоф Косинський, Северин (Семерій) Наливайко, Марко Жмайло, Тарас Федорович (Трясило), Іван Сулима, Павло Павлюк (Бут), Дмитро Гуня, Яків Острянин (Остряниця)); • наводить приклади участі козаків у війнах Речі Посполитої та європейських війнах; • розповідає про морські походи козаків, діяльність державно-політичних інституцій Козацької держави; • демонструє знання перебігу подій, явищ, процесів козацьких повстань кінця XVI ст., 20–30-х рр. XVII ст., Козацької революції середини XVII ст.; • виокремлює та описує події, пов'язані з процесами створення Козацької держави; описує процес формування козацтва як 	<p>сприяв здобуттю незалежності Козацькою державою?», «Вплив кліматичних змін XVII ст. на події на українських землях»; добір експонатів для віртуального музею «Українське козацтво. Запорозька Січ»;</p> <ul style="list-style-type: none"> • опрацювання ілюстративного ряду підручника, перегляд навчальних, документальних, художніх фільмів, презентацій. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ із добору інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем; • виконання вправ на визначення причин, козацьких повстань; • підготовка короткого повідомлення на задану вчителем/вчителькою тему; • наведення прикладів історичних фактів про козаків. • складання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси тощо; • поповнення словникового запасу відповідними поняттями й термінами; • складання хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних куштів» тощо;
--	--	--

	<p>окремого стану суспільства;</p> <ul style="list-style-type: none"> • описує вплив кліматичних змін XVII ст. на події на українських землях; • розрізняє соціальні, політичні зміни, що відбулися; • позначає на карті напрямки морських походів козаків, території, на яких відбувалися козацькі повстання кінця XVI ст.; • описує військово мистецтво козаків, традиції та побут українських козаків. 	
Узагальнення до розділу. Тематичний контроль.		
Розділ IV. Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст..		
Пропонований зміст навчального предмета	Очікувані результати навчання	Види навчальної діяльності
<p>«Хмельниччина» Богдан Хмельницький. Утворення Козацької держави – Війська Запорозького. Державно-політичний устрій. Боротьба за суверенітет і визнання Війська Запорозького. Дипломатія. Пошук союзників і сюзеренів. Соціальні зміни. Передумови та причини Національно-</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • описує події національно-визвольної війни; • знає хронологічні рамки козацької революції середини XVII ст. і війни за суверенітет козацької держави, дати головних битв козацької революції, укладення Зборівського, Білоцерківського договорів, «Березневих статей», Віленського перемир'я; час Молдовських походів, час діяльності Б. Хмельницького; 	<p>Орієнтовні приклади</p> <p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки, фронтальна евристична бесіда з класом; • виконання пізнавальних завдань, письмових робіт; • дидактичні та інтерактивні ігри; • колективні обговорення (дискусія) за темами: «Чи можна було уникнути розколу Гетьманщини?», «Вибір Петра Дорошенка», «Чи було підпорядкування Київської

<p>визвольної війни. Б. Хмельницький та його соратники. Розгортання національно-визвольної боротьби в 1648–1649 рр.. Битва на Жовтих Водах та під Корсунем. Битва під Пилявцями. Визвольний похід українського війська в Галичину. Програма побудови Української козацької держави. Збаразько-Зборівська кампанія. Внутрішньо- і зовнішньополітичне становище Гетьманщини наприкінці 1653 р. Місце Гетьманщини в міжнародних відносинах тогочасної Європи. Зовнішня політика Гетьманщини. Відносини між Українською державою та Московією. Воєнно-політичні події 1654–1657 рр. Віленське перемир'я. Богдан Хмельницький як політик і</p>	<ul style="list-style-type: none"> • розуміє еволюцію повстання Богдана Хмельницького: від боротьби за станове права до війни за суверенну державу, та сутність козацької революції, що зумовила створення української козацької держави; • зміст термінів, понять і назв «Генеральна рада», «гетьман», «генеральна старшина», «універсал», «полк», «сотня», різницю між поняттями «Військо Запорозьке/Гетьманщина» та «Військо Запорозьке Низове /Запорозька Січ»; • упорядковує у визначений спосіб хронологічну інформацію про історичні події й процеси у межах розділу/курсу, синхронізує події на українських теренах з подіями у світі; • висловлює обґрунтовані судження щодо ролі особи в минулому (на прикладі Б. Хмельницького, І. Богуна); • визначає передумови, причини, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів (на прикладі важливих подій козацької революції середини XVII ст.); • описує перебіг козацької революції середини XVII ст. за картою, позначаючи 	<p>православної митрополії Московському патріархату неминучим?»);</p> <ul style="list-style-type: none"> • опрацювання ілюстративного ряду підручника, перегляд навчальних і документальних фільмів, презентацій, 3D-моделей. <p> Групова робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • добір джерел для опису історичних подій, явищ і процесів; • вправа на визначення пріоритетів і формування демократичних цінностей; • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> - добір експонатів для віртуального музею (на вибір): «Слобідська Україна», «Конотопська битва», «Чигиринські походи», Події національно -визвольної війни угорського народу 1703–1711 рр. на Закарпатті»; <p> Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • добір інформації за заданими критеріями для виконання практичної роботи за допомогою визначених пошукових систем; • виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу, розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела, опанування нових понять
---	--	--

людина.	<p>місця ключових подій та територіальні зміни, пов'язані з укладенням політичних угод періоду війни;</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначає чинники, що впливали на залученість до подій козацької революції середини XVII ст. представників різних груп населення, держав та історичних діячів; • порівнює козацьку революцію середини XVII ст. з іншими подібними подіями історичного періоду у Європі (за визначеними вчителем критеріями); • характеризує устрій козацької держави Війська Запорозького; • спираючись на логіку причинно-наслідкових і просторових зв'язків, прогнозує подальший перебіг подій, явищ, процесів та оцінює можливі зміни на теренах України та в регіональній політиці внаслідок подій козацької революції середини XVII ст.; • визначає місце держави Війська Запорозького в системі міжнародних відносин середини XVII ст. упорядковує у визначений спосіб хронологічну інформацію про історичні події й процеси 	<p>і термінів; зв'язок історичних фактів із географічним простором;</p> <ul style="list-style-type: none"> • складання окремих запитань для організації опитування, кросвордів, ребусів, хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних кущів».
---------	---	---

у межах розділу/курсу, синхронізує події на українських теренах з подіями у світі;

- висловлює обґрунтовані судження щодо ролі особи в минулому (на прикладі Б. Хмельницького, І. Богуна);
- визначає передумови, причини, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів (на прикладі важливих подій козацької революції середини XVII ст.);
- описує перебіг козацької революції середини XVII ст. за картою, позначаючи місця ключових подій та територіальні зміни, пов'язані з укладенням політичних угод періоду війни;
- визначає чинники, що впливали на залученість до подій козацької революції середини XVII ст. представників різних груп населення, держав та історичних діячів;
- порівнює козацьку революцію середини XVII ст. з іншими подібними подіями історичного періоду у Європі (за визначеними вчителем критеріями);
- характеризує устрій козацької держави Війська Запорозького;

	<ul style="list-style-type: none"> • спираючись на логіку причинно-наслідкових і просторових зв'язків, прогнозує подальший перебіг подій, явищ, процесів та оцінює можливі зміни на теренах України та в регіональній політиці внаслідок подій козацької революції середини XVII ст.; • визначає місце держави Війська Запорозького в системі міжнародних відносин середини XVII ст. 	
Узагальнення до розділу. Тематичний контроль.		
РОЗДІЛ V. Українська козацька держава наприкінці 50-х рр. XVII ст. – на початку XVIII ст.		
Пропонований зміст навчального предмета	Очікувані результати навчання	Види навчальної діяльності
Гетьманство Івана Вигоцького. Розкол на Правобережну і Лівобережну Гетьманщину. Боротьба за відновлення єдності Козацької держави та її поразка Гадяцька угода. Втручання сусідніх держав у внутрішні справи Гетьманщини, зовнішня агресія. Україно-московська	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає дати Конотопської битви, Чигиринських походів, укладення Гадяцької угоди, Андрусівського перемир'я, Бахчисарайського договору, «Вічного миру», створення Конституції Пилипа Орлика; • знає факти діяльності Івана Виговського, Юрія Хмельницького, Павла Тетері, Івана Брюховецького, Петра Дорошенка , 	<p>Орієнтовні приклади</p> <p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • дослідницька робота з навчальним текстом та історичними джерелами, словникова робота, створення інформаційного проєкту; • виконання пізнавальних завдань, письмових робіт; • дидактичні та інтерактивні ігри. <p>Групова робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • робота з питаннями до навчальної історичної інформації, аналіз за визначенням вчителем

<p>війна. Конотопська битва. Початок Руїни. Юрій Хмельницький. Розкол Гетьманської держави. Павло Тетеря та Іван Брюховецький. Андрусівське перемир'я. Петро Дорошенко. Спроби об'єднання Лівобережної та Правобережної Гетьманщини. Дем'ян Многогрішний. Іван Самойлович. Чигиринські походи. Бахчисарайський мир. «Вічний мир». Правобережне козацтво в останній чверті XVII ст. Заселення і розвиток Слобідської України. Слобідські козацькі полки. Запорозьке козацтво. Іван Сірко. Гетьманщина в часи Івана Мазепи. Пилип Орлик і його Конституція. Ліквідація козацтва на Правобережній Україні. Культурне та церковне життя.</p>	<p>Дем'яна Многогрішного, Івана Самойловича, Івана Сірка, Марії Магдалини Мазепи, Івана Мазепи, Пилипа Орлика;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розуміє зміст термінів, понять і назв «Руїна», «Чорна рада», «козацьке бароко», «Слобідська Україна», «займанщина», «конституція»; • упорядковує у визначений спосіб хронологічну інформацію про історичні події й процеси у межах розділу/курсу, синхронізує події на українських теренах з подіями у світі; • встановлює взаємозв'язки між подіями, явищами, процесами, вчинками історичних діячів/діячок в умовах українсько-московської війни 1658–1659 рр., Руїни, Північної війни; • визначає передумови, причини, розрізняє результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів на українських землях у другій половині XVII – на початку XVIII ст.; • описує за картою розвиток історичних подій на українських теренах, показує 	<p>алгоритмом історичних документів, групові дослідницькі проекти «Хроніка імперського наступу Російської імперії на українських землях», «Статус українців під владою Речі Посполитої та Російської імперії у 20–90-х рр. XVIII ст.», «Козацтво після зруйнування Запорозької Січі».</p> <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ із добирання інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем «мова ворожнечі» в конфліктах минулого; • складання за навчальним текстом та історичними джерелами карти пам'яті «Доба Руїни», робота з хронологічною/синхронізованою таблицею, робота (позначення об'єктів, «читання» за допомогою легенди) з історичними/контурними картами, словникова робота, робота з питаннями до навчального матеріалу теми; • дослідницькі мініпроекти «Іван Сірко: міфи та історична правда», «Чи був П. Дорошенко сонцем Руїни», «Конституція Пилипа Орлика – спроба досягти суспільної згоди», «Видатні жінки козацької епохи»,
--	--	--

адміністративно-територіальні зміни, пов'язані з укладенням політичних угод, міграційними процесами;

- висловлює судження щодо ролі запорозького козацтва у військово-політичних подіях українсько-московської війни 1658–1659 рр., Руїни, виступу І. Мазепи;
- порівнює становище слобідських козацьких полків, запорозького козацтва;
- пояснює роль сусідніх держав у військово-політичних подіях на українських теренах у другій половині XVII – на початку XVIII ст.;
- визначає особливості політичного устрою Української козацької держави, зміни в соціальній структурі суспільства, особливості економічного розвитку у другій половині XVII – на початку XVIII ст.;
- висловлює обґрунтовані судження щодо ролі в історії (на прикладі Івана Виговського, Петра Дорошенка, Івана Сірка, Івана Мазепи, Пилипа Орлика, Марії Магдалини Мазепи);

- творчий проєкт (історичний комікс або розробка дизайну пам'ятних марок/монет «Гетьмани і козацькі лідери другої половини XVII ст.»), дискусія «Добра Руїни: історичні уроки». «Причини й наслідки антимосковського повстання гетьмана Івана Мазепи», «Пакти та конституції законів і вольностей Війська Запорозького» «Конституція Пилипа Орлика» «Бендерська конституція».

- визначає особливості Конституції Пилипа Орлика як правової пам'ятки;
- називає витoki та характерні риси розвитку української культури, пам'ятки мистецтва українського бароко; розкриває роль меценатства представників старшинських родин у розвитку української культури.
- формулює і аргументовано висловлює, відстоює у дискусії власні погляди та переконання щодо впливу ключових політичних подій історичного періоду на становище та подальший розвиток українського суспільства;
- оцінює роль Івана Виговського й Петра Дорошенка в боротьбі проти московської агресії;
- діяльність гетьмана Івана Мазепи в галузі культури;
- формулює історичне значення періоду Руїни; антимосковського повстання Івана Мазепи; ролі Запорозької Січі в подіях другої половини XVII – початку XVIII ст.;
- висловлює власну думку щодо позиції козацької старшини в подіях другої

половини XVII – початку XVIII ст..

Узагальнення до розділу. Тематичний контроль.

Розділ VI. Українські землі в 20–90-х роках XVIII ст..

Пропонований зміст навчального предмета

Очікувані результати навчання

Види навчальної діяльності

Спроби Івана Скоропадського та Павла Полуботка зберегти автономію Гетьманщини. Проголошення Російської імперії. Перша Малоросійська колегія. Події національно-визвольної війни угорського народу 1703—1711 рр. під проводом Ференца II Ракоці на Закарпатті. Українська культура другої половини XVII – початку XVIII ст. «Козацьке бароко». Видатні представники й пам'ятки Імперський наступ на автономію Гетьманщини. Павло Полуботок. Відродження гетьманства. Данило Апостол. Правління гетьманського уряду. Нова

Учень/учениця:

- знає дати заснування Нової Січі, ліквідації Запорозької Січі, гетьманства, Коліївщини, поділів Речі Посполитої, час поширення гайдамацького руху, руху опришків, підкорення Кримського ханства Російською імперією;
- знає факти діяльності Івана Скоропадського, Павла Полуботка, Данила Апостола, Петра Калнишевського, Кирила Розумовського;
- розуміє зміст термінів, понять і назв «гайдамаки», «опришки», «Нова Січ», «Коліївщина», «поділи Речі Посполитої», «козацькі літописи».
- упорядковує у визначений спосіб хронологічну інформацію про історичні події й процеси у межах розділу/курсу, синхронізує події на українських теренах з подіями у світі;
- називає етапи та ознаки наступу

Орієнтовні приклади

Фронтальна робота:

- пояснення вчителя (супроводжується демонстрацією презентації);
- актуалізація учнями раніше набутих знань.

Групова робота:

- робота з питаннями до навчальної історичної інформації, аналіз за визначеним вчителем алгоритмом історичних документів, групові дослідницькі проекти «Хроніка імперського наступу Російської імперії на українських землях», «Гайдамаки очима сучасників», «Крим після Кримського ханства», «Статус українців під владою Речі Посполитої та Російської імперії у 20–90-х рр. XVIII ст.», «Козацтво після зруйнування Запорозької Січі».
- взаємодія учнів у складі пар або малих груп для характеристики імперського наступу на автономію Гетьманщини, діяльності П. Полуботка, Д. Полуботка,

<p>Січ. Кирило Розумовський. Ліквідація гетьманства і козацького устрою в Україні. Українське козацтво після знищення Запорозької Січі. Підкорення Кримського ханства та його ліквідація. Правобережна Україна. Гайдамаки. Коліївщина. Землі Західної України в 20–90-х рр. XVIII ст. Політична активність Української аристократії. Рух опришків. Поділи Речі Посполитої. Імперська політика уніфікації на теренах Правобережної України та західноукраїнських земель. Розвиток української культури в 20–90-х рр. XVIII ст.</p>	<p>Російської імперії на права Гетьманщини; підкорення Кримського ханства Російською імперією;</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснює причини і приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів на українських теренах у 20–90-х рр. XVIII ст. (у межах розділу); • зіставляє наміри та результати діяльності історичних діячів та суспільних груп, висловлює обґрунтовані судження щодо ролі особи в минулому (на прикладі козацьких гетьманів, учасників гайдамацького руху, руху опришків); • визначає чинники поступового згасання козацької державності; • визначає характер політики урядів сусідніх держав щодо українських земель; • спираючись на логіку причинно-наслідкових і просторових зв'язків; • прогнозує подальший перебіг подій, явищ, процесів та оцінює можливі зміни в становищі населення українських земель (на прикладі наступу Російської імперії та Речі Посполитої на політичні, економічні та культурні права українців, ліквідації Запорозької Січі та гетьманства, поділів 	<p>К. Розумовського.</p> <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ із добирання інформації за заданими критеріями (пошук в інтернеті інформації щодо характеристики діяльності гетьманів після імперського наступу на автономію Гетьманщини).
---	---	---

Речі Посполитої);

- показує на карті історичні події та об'єкти, перебіг подій, явищ, процесів (території утворень, що зберігали ознаки української державності (Гетьманщина, Нова Січ, Слобідська Україна), українські землі, що потрапили до складу Російської імперії та Австрійської монархії внаслідок російської-турецьких воєн, поділів Речі Посполитої, ліквідації Кримського ханства; райони розгортання гайдамацького та опришківського руху);
- називає ознаки колонізаторської політики Російської імперії щодо українських земель;
- характеризує чинники, що впливали на соціально-економічний та культурний розвиток українських земель у 20–90-х роках XVIII ст.;
- називає та розпізнає визначні пам'ятки української культури XVIII ст.
- формулює і аргументовано висловлює, відстоює у дискусії власні погляди та переконання щодо різних аспектів історії українських земель у 20–90-х рр. XVIII ст.;

	<ul style="list-style-type: none"> оцінює якість виконання роботи за допомогою рефлексії та конструктивного зворотного зв'язку. 	
Узагальнення до курсу. Історія України в контексті епохи Раннього Нового часу.		
Пропонований зміст навчального предмета	Очікувані результати навчання	Види навчальної діяльності
<p>Здобутки українського суспільства. Особливості суспільного життя України XVI–XVIII ст. Внесок України у формування європейської цивілізації, прогнозує подальший перебіг подій, явищ, процесів та оцінює можливі зміни у розвитку суспільства в наступний історичний період; історико-культурні пам'ятники та культурні центри українського народу козацької доби.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> демонструє знання перебігу подій, явищ, процесів на теренах України в межах історичної епохи; співставляє особливості розвитку українських земель із загальноєвропейським історичним процесом Раннього Нового часу; описує зміни в політичному, соціально-економічному, духовному та культурному розвитку українських земель протягом другої половини XVI–XVIII ст.; називає чинники цих змін; локалізує ключові історичні події періоду в географічному просторі; спираючись на логіку причинно-наслідкових і просторових зв'язків; аргументовано висловлює власні судження стосовно важливості духовних і матеріальних здобутків українського суспільства та сусідніх народів за періоду 	<p>Орієнтовні приклади</p> <p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> розповідь та пояснення вчителя/вчительки, фронтальна евристична бесіда з класом; виконання пізнавальних завдань, письмових робіт; дидактичні та інтерактивні ігри. <p>Групова робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> дискусія «Козацька доба: здобутки, спадщина і уроки для нащадків», підсумкове есе; узагальнююча вікторина, складання узагальнюючих карт пам'яті, інфографіки. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> виконання вправ із добирання інформації за заданими критеріями.

	<p>Раннього Нового часу для подальшого суспільного розвитку;</p> <ul style="list-style-type: none"> • обґрунтовує важливість заходів щодо збереження і популяризації пам'яток історії, культури та туристичних об'єктів; • дотримується принципів академічної доброчесності в навчанні, науковій та іншій творчій діяльності. 	
--	---	--

10 клас
(10 клас – 35 год. рік)

Розділ І. Вступ. Українські землі у складі Російської імперії наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст..		
Пропонований зміст навчального предмета	Очікувані результати навчання	Види навчальної діяльності
<p>Сутність Нового часу. Новий час в історії України. Періодизація історії України XIX ст. (за етапами національного руху). Етнічний та соціальний склад населення. Українські землі у складі</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає час початку українського національного відродження, початку індустріальної (промислової) революції в українських землях, хронологічні рамки етапів українського національного відродження; дати видання «Енеїди» 	<p>Орієнтовні приклади Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки, робота з навчальним текстом, дослідження історичних джерел/статистичної інформації, словникова робота; • складання розповіді за історичною картою,

<p>Російської імперії. Адміністративно-територіальний устрій українських територій у складі Російської імперії. Політика Російської імперії щодо українських етнічних територій. Козацтво після ліквідації Запорозької Січі. Наддніпрянська Україна в системі міжнародних відносин першої половини ХІХ ст. Соціально-економічний розвиток українських земель наприкінці ХVІІІ – у першій половині ХІХ ст. Початок українського національного відродження. Формування сучасної української національної самосвідомості. Кирило Мефодіївське братство. Польський національно-визвольний і російський опозиційний рухи на території України. Соціальні протести.</p>	<p>І. Котляревського, заснування Харківського і Київського університетів, Листопадового повстання у Польщі, діяльності Кирило-Мефодіївського товариства, ліквідації Задунайської Січі;</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає факти діяльності Івана Котляревського, Миколи Костомарова, Тараса Шевченка, Пантелеймона Куліша, діяльності українських родин підприємців; • розуміє зміст термінів, понять і назв «модернізація», «нація», «українське національне відродження», «національна ідея», «індустріальна (промислова) революція », «порто-франко», «смуга осілості», «губернія», «чумацтво». • упорядковує у визначений спосіб хронологічну інформацію про історичні події й процеси у межах розділу/курсу, синхронізує події на українських теренах з подіями у світі; • характеризує етнічний та соціальний склад населення Наддніпрянської України та відстежує динаміку їх зміни під впливом політичних, економічних процесів першої половини ХІХ ст., політику Російської 	<p>опорних конспектів, таблиць;</p> <ul style="list-style-type: none"> • словникова робота, заповнення аналітичних таблиць, започаткування синхронізованої таблиці «Українське національне відродження наприкінці ХVІІІ – на початку ХХ ст.»; робота із запитаннями (пошук відповідей на запропоновані та складання запитань); • складання карти пам'яті «Наддніпрянська Україна в системі міжнародних відносин першої половини ХІХ ст.»; • дослідницький проєкт «Українські підприємці: секрети бізнесового успіху і соціальна відповідальність» (започаткування); • підготовка і презентація творчих проєктів (віртуальних екскурсій, презентацій, лепбуків, історичних портретів діячів/діячок сторінка діяча/діячки в соціальних мережах тощо); • студія історичного моделювання «Історичні перспективи розвитку України в умовах ХІХ ст.», дискусія; • розповідь та пояснення вчителя/вчительки. <p>Групова робота:</p>
---	---	---

	<p>імперії щодо різних етнічних груп;</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначає місце українських земель в системі міжнародних відносин та зовнішньої політики Російської імперії у першій половині XIX ст.; • називає хронологічні рамки та характерні риси етапів українського національного відродження; • співставляє цілі, методи, результати і наслідки діяльності українського, польського, російського опозиційних рухів та залученість населення українських теренів до участі в них; • називає і показує на карті центри українського національного відродження, адміністративно-територіальні зміни протягом першої половини XIX ст., райони поширення соціальних рухів; • описує внесок видатних діячів у розвиток українського національного відродження, висловлює судження щодо їх ролі у становленні української національної ідеї; • визначає прояви кризи кріпосницької системи та зародження ринкових відносин на теренах Наддніпрянської України; 	<ul style="list-style-type: none"> • добір джерел для опису історичних подій, явищ і процесів; • вправа на визначення пріоритетів і формування демократичних цінностей; • робота з додатковими джерелами: добір експонатів для віртуального музею (на вибір); • підготувати довідку про Кирило-Мефодіївське товариство(братство) за критеріями: учасники, мета діяльності, програмні документи, форми діяльності, історичне значення товариства; • укласти історичний портрет Василя Каразіна; • укласти порівняльну таблицю: «Україна в програмах українського, польського національних/визвольних таросійського демократичного рухів»; • висловити обґрунтованесудження щодо твердження історика Михайла Грушевського: «Від Кирило-Мефодіївського товариства (братства) веде свою історію весь новий український політичний рух». <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • складання запитань про вплив певної події на життя людини й суспільства;
--	---	---

<ul style="list-style-type: none"> • пояснює вплив індустріальної (промислової) революції на розвиток міст, соціальне становище населення, соціальну структуру суспільства українських теренів; • характеризує політику Російської імперії щодо українських теренів як колоніальну; • визначає причини розгортання соціальних рухів та перспективність боротьби селянства за свої права; • пояснює на прикладах відмінності між суспільними системами та їх впливом на особистість людини (на основі співставлення розвитку українських земель у складі Російської імперії та інших європейських країн); • описує, аналізує, оцінює різні інтерпретації історичних подій, явищ, процесів, діяльності історичних осіб (на прикладі постаті Устима Кармелюка, історії ліквідації Задунайської Січі та ін. за вибором учителя/вчительки); • висуває гіпотези на основі знань і розуміння особливостей розвитку Наддніпрянської України у першій половині XIX ст. стосовно впливу історичних подій, процесів і явищ на майбутнє; 	<ul style="list-style-type: none"> • використання інтернету для пошуку необхідної інформації; • виконання вправ на визначення причин, приводу, змісту, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • виконання вправ із добору інформації за заданими прикладами; • підготувати повідомлення (або есе) про європейські зв'язки України в Новий час; • зіставити (усно або письмово) оглядові карти з історії України: адміністративно-територіальний устрій станом на середину XVIII століття і на початок XIX ст.; • підготувати повідомлення на тему: «Йосип Гладкий: суперечлива постать в історії козацтва»; • використовуючи додаткову літературу та інтернет-ресурси написати довідку на тему: «Азовське козацьке військо» за заданим алгоритмом: причини утворення; організація війська та територіальна локалізація; господарські практики;
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • на матеріалах історії опозиційних рухів на українських теренах обґрунтовує необхідність людини, попри життєві обставини, утверджувати свої права; • визначає позитивний вплив підприємництва на розвиток українських земель, бере за приклад історії успіху українських родин підприємців; • оцінює якість виконання роботи за допомогою рефлексії та конструктивного зворотного зв'язку. 	<p>історична доля;</p> <ul style="list-style-type: none"> • написати спогад від імені особи, котра брала участь у чумакуванні, за планом: <ul style="list-style-type: none"> а) походження чумака; б) склад учасників чумацької валки; в) товар, який везли на продаж; г) чумацький шлях.
--	---	---

Узагальнення до розділу. Тематичний контроль.

Розділ II. Українські землі у складі Австрійської імперії наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.

Пропонований зміст навчального предмета	Очікувані результати навчання	Види навчальної діяльності
<p>Адміністративно-територіальний устрій українських територій у складі Австрійської імперії. Політика Австрійської імперії щодо українських територій. Соціально-політичний та економічний розвиток західноукраїнських земель наприкінці XVIII – у першій</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає час входження українських земель до складу Австрійської імперії, хронологічні межі діяльності гуртка «Руська трійця», революції «Весни народів», діяльності Головної руської ради, дати видання альманаху «Русалка Дністрова», газети «Зоря Галицька»; • знає факти діяльності Івана Могильницького, Маркіяна Шашкевича, 	<p>Орієнтовні приклади</p> <p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • складання за навчальним текстом та історичними джерелами опорних конспектів, карт пам'яті, складання синхронізованої таблиці «Українське національне відродження наприкінці XVIII – на початку XX ст.»; • словникова робота, розповідь про історичні процеси і явища за графічними джерелами інформації/історичним и картами;

<p>половині XIX ст. Соціальні протести населення. Початок українського національного відродження. «Руська трійця». Європейська революція 1848 – 1849 рр. в українських регіонах Австрійської імперії. Головна руська рада та її національна програма.</p>	<p>Лук'яна Кобилиці, Олександра Духновича;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розуміє зміст термінів, понять і назв «альманах», «будителі» Закарпаття, «Весна народів». • упорядковує у визначений спосіб хронологічну інформацію про історичні події й процеси у межах розділу/курсу, синхронізує події на західноукраїнських теренах з подіями у Європі та Наддніпрянській Україні; • характеризує етнічний та соціальний склад населення українських земель у складі Австрійської імперії та політику щодо різних етнічних груп; • визначає передумови, ознаки, центри та провідних діячів українського національного відродження на західноукраїнських теренах; співставляє цілі та методи діяльності осередків українського національного відродження західноукраїнських теренів та Наддніпрянської України; • співставляє політичне, соціально-економічне становище українських земель у складі Австрійської та Російської імперій; 	<ul style="list-style-type: none"> • робота з контурною картою, робота з різними видами запитань; • складання порівняльної таблиці «Опозиційні рухи на західноукраїнських теренах у першій половині XIX ст.»; • аналіз за визначеним алгоритмом або за власним планом історичних документів, підготовка і презентація творчих проєктів (спільні презентації, лепбуків, історичних портретів діячів/діячок, есе тощо); • студія історичного моделювання «Історичні перспективи розвитку України в умовах XIX ст.», дискусія. <p>Групова робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • добір джерел для опису історичних подій, явищ і процесів; • вправа на визначення пріоритетів і формування демократичних цінностей; • робота з додатковими джерелами: добір експонатів для віртуального музею (на вибір); • підготувати презентацію на тему «Економіка західноукраїнських міст і містечок першої половини XIX століття»; • укласти історичний портрет Маркіяна Шашкевича.
---	--	--

- розрізняє економічні, політичні, культурно-інтелектуальні чинники розвитку суспільства західноукраїнських земель наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. і пояснює їх взаємовплив на основі отриманих знань;
- визначає і пояснює причини і приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів (на прикладі діяльності «Руської трійці», подій європейської революції 1848–1849 рр. («Весни народів») на українських теренах);
- співставляє цілі опозиційних щодо Австрійської імперії рухів (українського і польського національних, соціального) та визначає перспективи їх взаємодії протистояння в подальшому розвитку краю;
- позначає на карті історичні події та об'єкти (українські землі у складі Австрійської імперії), перебіг подій, явищ, процесів (місця діяльності політичних і національно-культурних організацій, охоплені соціальними протестами території);
- простежує еволюцію українського

Індивідуальна робота:

- складання запитань про вплив певної події на життя людини й суспільства;
- використання інтернету для пошуку необхідної інформації;
- виконання вправ на визначення причин, приводу, змісту, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу;
- розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела;
- виконання вправ із добору інформації за заданими прикладами;
- підготувати уявний допис до газети «Зоря Галицька» з позиції сучасника революційних подій 1848–1849 років, поборника прав людини;
- підготувати повідомлення про історію альманаху «Русалка Дністрова».

	<p>національного руху в західноукраїнських землях на основі порівняння діяльності «Руської трійці», «будителів» Закарпаття та Головної Руської ради;</p> <ul style="list-style-type: none"> • на матеріалі теми наводить приклади, як громадяни можуть впливати на політичні та суспільні процеси, захищати свої права; • висуває гіпотези на основі знань і розуміння стосовно впливу історичних подій на майбутнє. • обґрунтовує необхідність людини, попри життєві обставини, утверджувати свої права; • визначає перспективні шляхи боротьби за права людини на основі оцінки історичного контексту; • оцінює якість виконання роботи за допомогою рефлексії та конструктивного зворотного зв'язку. 	
Узагальнення до розділу. Тематичний контроль.		
Розділ III. Повсякденне життя та культура України кінця XVIII – першої половини XIX ст..		
Пропонований зміст навчального предмета	Очікувані результати навчання	Види навчальної діяльності

<p>Повсякденне життя. Становище жінок і дітей. Умови розвитку культури. Освіта й наука. Видатні вчені. Культурно-освітні товариства. Розвиток української літератури. Становлення сучасної української літературної мови. Музика, театр, образотворче мистецтво, архітектура.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає дати заснування Харківського, Київського університетів, відновлення Львівського університету, видання першого «Кобзаря» Т. Шевченка; • знає факти діяльності Василя Каразіна, Михайла Максимовича, Миколи Костомарова, Тараса Шевченка, Михайла Остроградського, Петра Гулака-Артемовського, Євгена Гребінки, Григорія Квітки Основ'яненка; • розуміє зміст термінів, понять і назв «університет», «романтизм», «класицизм». • визначає поєднання політичних, економічних, соціальних, технологічних, культурних та інших чинників, які впливали на формування традицій повсякденного життя, становища окремих верств і груп населення (зокрема, дітей і жінок), розвиток культури українських земель; • характеризує історичні умови розвитку української культури в кінці XVIII – у першій половині XIX ст.; • співставляє та робить обґрунтовані висновки щодо особливостей історичних 	<p>Орієнтовні приклади Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • робота з навчальними текстами, історичними картами; • словникова робота; • групові дослідницькі проекти «Повсякденне життя і побут українців очима сучасників» (за історичними документами, пам'ятками живопису тощо), «Жінки в суспільстві XIX ст.: від традиційних ролей до фемінізму» (започаткування з продовженням в наступних розділах), «Українське мистецтво XIX – початку XX ст.: історія пам'яток та сучасний стан», «Рідний край у першій половині XIX ст.»; • підготовка і презентація творчих проєктів (віртуальних екскурсій, презентацій, історичних портретів діячів/діячок тощо). <p>Групова робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • добір джерел для опису історичних подій, явищ і процесів; • вправа на визначення пріоритетів і формування демократичних цінностей; • робота з додатковими джерелами: добір експонатів для віртуального музею (на вибір);
---	--	--

	<p>умов розвитку культури в українських землях у складі Російської та Австрійської імперій;</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначає особливості розвитку освіти і науки на українських теренах з точки зору доступності для української спільноти; • простежує вплив модернізаційних процесів в економічному розвитку на побут і повсякденне життя жителів міст і сіл, представників різних соціальних верств; • висловлює обґрунтовані судження щодо ролі у розвитку української культури видатних діячів науки, літератури, мистецтва; • розрізняє та називає особливості (з прикладами) напрямів класицизму, романтизму в культурі; • називає/описує, розпізнає та показує на карті найважливіші історико-культурні пам'ятки українського народу кінця XVIII – першої половини XIX ст.; • презентує культурні здобутки рідної та інших соціокультурних спільнот (в межах матеріалу розділу). • аргументовано висловлює власні судження 	<ul style="list-style-type: none"> • написання розповіді про навчання в одному з університетів за планом: <ol style="list-style-type: none"> а) дата та місце утворення університету; б) факультети; в) відомі вчені, які працювали в цьому університеті; • створення лепбуку на тему: «Театральне та музичне життя на українських землях першої половини XIX ст». <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • складання запитань про вплив певної події на життя людини й суспільства; • використання інтернету для пошуку необхідної інформації; • виконання вправ на визначення причин, приводу, змісту, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • виконання вправ із добору інформації за заданими прикладами; • здійснити віртуальну мандрівку «Пам'ятки образотворчого мистецтва та архітектури України першої половини XIX ст.»;
--	--	---

	<p>стосовно збереження духовних і матеріальних здобутків українського суспільства для подальшого суспільного розвитку, діяльності історичних діячів/діячок;</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснює важливість заходів щодо збереження і популяризації. 	<ul style="list-style-type: none"> • дослідити вплив модернізаційна становище жінки в українському суспільстві першої половини XIX ст.; • скласти усну розповідь «Один день з мого життя» від імені селянина, містянина, поміщика (на вибір учнів/учениць).
Узагальнення до розділу. Тематичний контроль.		
Розділ IV. Українські землі у складі Російської імперії в другій половині XIX ст.		
Пропонований зміст навчального предмета	Очікувані результати навчання	Види навчальної діяльності
<p>Українське питання в контексті міжнародних відносин. Східна (Кримська) війна 1853–1856 рр. Ліквідація кріпацтва та реформи 1860–1870-х років. Соціально-економічний розвиток підросійської України в другій половині XIX ст. Зміни в етносоціальній структурі суспільства. Громадівський рух 1860–1890-х рр. Київська громада. Хлопомани. Польський, єврейський та</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає дати селянської реформи (скасування кріпацтва), Січневого польського повстання, створення Київської громади, Південно Західного відділу Російського географічного товариства, Валуєвського циркуляру, Емського указу, хронологічні рамки Східної (Кримської) війни, діяльності Братства тарасівців; час діяльності хлопоманів, громадівського руху; • знає факти діяльності Володимира Антоновича, Михайла Драгоманова, Ісмаїла Гаспринського; • розуміє зміст термінів, понять і назв 	<p>Орієнтовні приклади</p> <p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • складання за навчальним текстом та історичними джерелами структурнологічної схеми «Модернізаційні процеси на українських теренах у другій половині XIX ст.»; • продовження роботи із синхронізованою таблицею «Українське національне відродження наприкінці XVIII – на початку XX ст.»; • словникова робота, робота (позначення об'єктів, «читання» за допомогою легенди) з історичними/контурними картами;

<p>кримськотатарський рухи в Україні. Польське повстання 1863–1864 рр. та його наслідки для України. Південно-Західний відділ Російського географічного товариства. Молоді громади. Валуєвський циркуляр і Емський указ. Суспільно-політичні рухи в Наддніпрянській Україні та Криму в 90-х рр. XIX ст..</p>	<p>«громадівський рух», «хлопомани», «земство», «урбанізація», «інтелігенція».;</p> <ul style="list-style-type: none"> • упорядковує хронологічну послідовність подій в межах розділу та попередньо вивчених періодів історії України; • визначає економічні, політичні, культурно-інтелектуальні чинники та сутність змін в соціальній та етносоціальній структурі суспільства українських теренів у другій половині XIX ст.; • характеризує політику російських урядів щодо українських земель у другій половині XIX ст., наводить докази її колоніального характеру; • визначає і пояснює причини і приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів: Східної (Кримської) війни, реформ 1860–1870-х рр., громадівського руху, Валуєвського циркуляру та Емського указу), Січневого польського повстання, заснування Південно-Західного відділу Російського географічного товариства, Братства тарасівців, урбанізації, національного відродження кримських татар, єврейського руху; 	<ul style="list-style-type: none"> • складання запитань до історичної інформації; • аналіз за власним планом історичних документів та інших джерел; • дослідницький проєкт «Українські підприємці: секрети бізнесового успіху і соціальна відповідальність» (продовження), студія історичного моделювання «Суперечності реформ 1860–70-х рр. як крок до поглиблення кризи Російської імперії», «Вплив антиукраїнської політики царизму на розвиток українського руху», «Екологічні аспекти індустріальної революції в Україні»; • творчі проєкти (історичний комікс «Лідери думок: уявні діалоги представників опозиційних рухів», сторінка діяча/діячки в соціальних мережах, історичний портрет, виступ на науковій конференції, тези виступу, стаття до історичного блогу тощо). <p>Групова робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • добір джерел для опису історичних подій, явищ і процесів; • вправа на визначення пріоритетів і формування демократичних цінностей; • робота з додатковими джерелами: добір експонатів для віртуального музею (на вибір);
--	---	--

	<ul style="list-style-type: none"> • визначає і пояснює причинно-наслідкові зв'язки між селянською реформою та прискоренням індустріальної революції, розвитком транспорту, урбанізацією, змінами в соціальній структурі суспільства; • зіставляє модернізаційні процеси в українських землях та країнах Західної Європи, США; • зіставляє наміри, методи, результати та наслідки діяльності українського, польського, кримськотатарського, єврейського рухів у другій половині XIX ст.; • описує діяльність осередків опозиційних, національних рухів: хлопоманів, громадівського, кримськотатарського, єврейського, польського; роль українських підприємницьких родин у розвитку українського руху (на прикладі родини Смиренків та ін.); • висловлює обґрунтовані судження щодо діяльності лідерів українського національного відродження та інших національних рухів; • ідентифікує та моделює ситуації, 	<ul style="list-style-type: none"> • підготувати історичну довідку про Кримську (Східну) війну за алгоритмом: воюючі сторони, хронологічні межі, причини для кожної зі сторін, привід, наслідки, уроки. • використовуючи додаткову літературу та інтернет-ресурси, створити слайд-показ «Переселенський рух у пореформений період» за алгоритмом: причини переселенського руху з українських земель; напрямки міграції українців/українок; облаштування життя в поселеннях Зеленого Клину, Сірого Клину. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • виконання вправ із добору інформації за заданими прикладами; • написати твір-роздум на тему: «Нововведення «великих реформ» та їхні результати»; • підготувати повідомлення на тему: «Місто у пореформений період» за планом: <ol style="list-style-type: none"> 1. Назва міста, його розташування,
--	---	--

пов'язані з порушенням прав членів спільнот та методами боротьби за їх права в історичних умовах другої половини XIX ст. в українських землях під владою Російської імперії;

- простежує еволюцію ідейних засад та програмних вимог українського національного руху протягом другої половини XIX ст. від автономізму до самостійництва, називає чинники визначених змін;
- на матеріалі теми наводить приклади, як громадяни можуть впливати на політичні і суспільні процеси в державі, захищати свої права;
- позначає на карті історичні події та об'єкти (місця діяльності політичних і національно-культурних організацій, центри індустріалізації, поширення залізничного транспорту тощо);
- висуває гіпотези на основі знань і розуміння стосовно впливу історичних подій на майбутнє (на прикладі суперечностей селянської реформи 1861 р., українського національного руху,

кількість мешканців.

2. Промисловий розвиток.
3. Транспорт і зв'язок.
4. Банківська сфера. Торгівля.
5. Забудова і благоустрій міста.
6. Підприємці і меценати.
  - підготувати тези доповіді про кримськотатарське національне відродження.
  - скласти допис до історичної газети про українське національне відродження другої половини XIX ст; за алгоритмом: назва організації, період функціонування, лідери, цілі й завдання.

	<p>антиукраїнської політики Російської імперії);</p> <ul style="list-style-type: none"> • за самостійно визначеними критеріями добирає інформацію для виконання завдання в межах теми, аргументує свій вибір. • на матеріалах історії опозиційних рухів на українських теренах обґрунтовує необхідність людини, попри життєві обставини, утверджувати свої права; • формулює і аргументовано висловлює, відстоює у дискусії власні погляди та переконання; • оцінює якість виконання роботи за допомогою рефлексії та конструктивного зворотного зв'язку. 	
Узагальнення до розділу. Тематичний контроль.		
Розділ V. Українські землі у складі Австро-Угорщини в другій половині XIX ст..		
Пропонований зміст навчального предмета	Очікувані результати навчання	Види навчальної діяльності
Соціально-економічний розвиток західноукраїнських регіонів. Селянська реформа в Австрійській імперії (1848 р.). Кооперативний рух. Трудова	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає дати селянської реформи (скасування кріпацтва), заснування Товариства «Просвіта», Літературного (Наукового) товариства ім. Т. Шевченка, Русько- 	<p>Орієнтовні приклади Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • складання за навчальною інформацією (тексти, історичні джерела) порівняльних таблиць/схем тощо;

<p>еміграція. Українське національне відродження на західноукраїнських землях у другій половині XIX ст. Народовська політика « нової ери ». Суспільно-політичне життя в Західній Україні у 1880–1890-х рр. Утворення перших українських політичних партій. Українське представництво в Галицькому сеймі та австрійському парламенті у Відні.</p>	<p>української радикальної партії, Української національно-демократичної партії, Української соціал-демократичної партії, хронологічні рамки політики « нової ери »; час початку трудової еміграції, започаткування кооперативного руху;</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає факти діяльності Василя Нагірного, Михайла Грушевського, Івана Франка, Юліана Бачинського, Олександра Барвінського, Юліана Романчука; • розуміє зміст термінів, понять і назв « русофіли/москвофіли », « народовці/українофіли », « радикали », « нова ера », « кооператив », « трудова еміграція », « політична партія ». • упорядковує у визначений спосіб хронологічну інформацію про історичні події й процеси у межах розділу/курсу, синхронізує події на західноукраїнських теренах з подіями у Європі та Наддніпрянській Україні; • розрізняє економічні, політичні, культурно-інтелектуальні чинники розвитку суспільства західноукраїнських земель у другій половині XIX ст. і пояснює їх взаємовплив на основі 	<ul style="list-style-type: none"> • словникова робота; • продовження роботи із синхронізованою таблицею « Українське національне відродження наприкінці XVIII – на початку XX ст. »; • пошук відповідей на запропоновані запитання; • складання запитань до історичної інформації, аналіз за визначеним алгоритмом історичних документів; • підготовка і презентація творчих проєктів (віртуальних екскурсій, презентацій, лепбуків, історичних портретів діячів/діячок тощо); • дискусія « Трудова еміграція та кооперативний рух: оцінка перспективності щодо поліпшення становища українців »; • мультимедійний проєкт « Українське відродження на історичній карті » (продовження, виготовлення інтерактивної карти осередків українського відродження в різних регіонах українських земель), дискусія « Проблеми взаємодії національних опозиційних рухів в Західній Україні ». <p>Групова робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • добір джерел для опису історичних подій,
--	---	---

	<p>отриманих знань;</p> <ul style="list-style-type: none"> • наводить приклади спільного і відмінного в історичних подіях, явищах і процесах (на прикладі порівняння політичного та соціально-економічного розвитку українських земель у складі Австро-Угорської та Російської імперій, подій українського національного відродження на українських теренах); • зіставляє наміри та результати діяльності історичних діячів та суспільних груп (на прикладі течій українського руху, створення перших політичних партій, діяльності українського представництва в Галицькому сеймі та австрійському парламенті); • визначає і пояснює причини і приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів (на прикладі аграрної реформи 1848 рр., розвитку кооперативного руху, трудової еміграції, ключових подій українського національного відродження, політики «нової ери»); • співставляє трудову еміграцію та розвиток кооперативного руху як моделі боротьби за поліпшення соціально-економічного 	<p>явищ і процесів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • вправа на визначення пріоритетів і формування демократичних цінностей; • робота з додатковими джерелами: добір експонатів для віртуального музею (на вибір); <ul style="list-style-type: none"> • есе на тему: «Галичина – український П’ємонт – край, з якого могла б відродитися Україна»; • створити слайд-показ про життя українських трудових мігрантів у Канаді за планом: <ul style="list-style-type: none"> - причини еміграції; - назви поселень українців у Канаді; - господарська діяльність; - стосунки із місцевим населенням; - збереження національно-культурних традицій. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • виконання вправ із добору інформації за заданими прикладами; • створити програму віртуальної екскурсії «Мій край у суспільно-політичному житті
--	---	--

	<p>становища українського селянства;</p> <ul style="list-style-type: none"> • аналізує розвиток ідейних засад та програмних вимог течій українського національного руху протягом другої половини XIX ст., називає чинники визначених змін; • називає ознаки, осередки, цілі українського національного відродження; • висловлює обґрунтовані судження щодо ролі Василя Нагірного, Михайла Грушевського, Івана Франка, Юліана Бачинського у розвитку краю в другій половині XIX ст.; • порівнює умови та характер розвитку українського національного відродження на Наддніпрянщині та західноукраїнських землях у другій половині XIX ст. ; • за допомогою карти описує події і процеси соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку західноукраїнських земель; • оцінює моделі вирішення проблем українського народу, застосовані в історичних умовах другої половини XIX ст., з точки зору корисного досвіду для 	<p>XIX ст.»</p>
--	--	-----------------

	сучасного розвитку України; • оцінює якість виконання роботи за допомогою рефлексії та конструктивного зворотного зв'язку.	
Узагальнення до розділу. Тематичний контроль.		
Розділ VI. Україна на початку XX століття. Перед викликами модернізації.		
Пропонований зміст навчального предмета	Очікувані результати навчання	Види навчальної діяльності
Особливості соціально-економічного розвитку Наддніпрянщини на початку XX ст.. Індустріальна модернізація. Монополізація. Районування сільського господарства. Кооперативний рух. Українські промисловці-меценати. Економічне становище західноукраїнських земель на початку XX століття. Сільське господарство. Промислове виробництво. Торгівля. Національно-культурний рух в Західній Україні початку XX ст..	Учень/учениця: • знає регіональну спеціалізацію економіки; • час появи монополій; промисловців-меценатів; • розуміє тенденції й протиріччя соціально-економічного розвитку Наддніпрянщини початку XX ст.; • сутність індустріальної модернізації; • поняття «монополія», «індустріальна модернізація», «картель», «синдикат», «трест»; • уміє показати на історичній карті регіони промислової та аграрної спеціалізації; • охарактеризувати й проаналізувати особливості соціально-економічного розвитку Наддніпрянщини; • упорядковує у визначений спосіб	Орієнтовні приклади Фронтальна робота: • бесіда вчителя/вчительки з класом; • одночасне виконання учнями та ученицями дидактичних і пізнавальних завдань, інтерактивних вправ під керівництвом учителя/вчительки; • колективні обговорення (дискусія) за темами: «Соціально-економічний розвиток Наддніпрянщини», «Політизація українського національного руху» Групова робота: • добір джерел для опису історичних подій, явищ і процесів; • вправа на визначення пріоритетів і формування демократичних цінностей; • робота з додатковими джерелами: добір

<p>Створення та діяльність молодіжних організацій. Національно-культурне життя в Галичині. Національно-культурний рух на Буковині і Закарпатті. Радикалізація українського політичного руху на західноукраїнських землях початку ХХ ст.. Політичний рух і соціальні протести в Галичині. Народні віча. Боротьба за виборчу реформу. Особливості українського руху на Буковині і Закарпатті. Суспільно-політичне життя Наддніпрянщини на початку ХХ століття. Становлення та консолідація української нації. Політизація українського національного руху. Самостійницька і автономістська течія в національному русі. Події революції 1905–1907 рр. в</p>	<p>хронологічну інформацію про історичні події й процеси у межах розділу/курсу, синхронізує події на західноукраїнських теренах з подіями у Європі та Наддніпрянській Україні;</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає кооперативні об'єднання; • найбільш розвинені галузі промисловості; форми організації внутрішньої і зовнішньої торгівлі; • розуміє тенденції й суперечності економічного розвитку західноукраїнських земель на початку ХХ ст.; • причини проникнення іноземного капіталу в економіку краю; • наводить приклади спільного і відмінного в історичних подіях, явищах і процесах (на прикладі порівняння становища на початку ХХ ст. українських земель у складі Австро-Угорської та Російської імперій, розвитку українського національного руху на території Наддніпрянщини та західноукраїнських землях); • визначає і пояснює причинно-наслідкові зв'язки між індустріальною модернізацією, монополізацією, регіональною 	<p>експонатів для віртуального музею підготувати розповідь про промисловців-меценатів (на вибір учня/учениці) за алгоритмом: походження, освіта, особистість і меценатська діяльність;</p> <ul style="list-style-type: none"> • підготувати фотоколлаж «Кооперативний рух на західноукраїнських землях на початку ХХ ст.» <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • виконання вправ із добору інформації за заданими прикладами; • написати розповідь від імені учасника молодіжної організації (на вибір учня/учениці чи учителя/вчительки) за планом: час утворення організації, її назва, населений пункт, у якому вона функціонувала, програма та форми навчання молоді; • підготувати розповідь про розгортання третього етапу українського національного відродження.
--	---	---

<p>Україні. Причини революції. Передумови основних революційних подій. Революційні події на українських землях. Національно-культурний рух. Діяльність українських парламентських громад в I та II Державних Думах. «Українське питання» в III і IV Державних Думах. Аграрна реформа російського уряду. Передумови та зміст аграрної реформи. Особливості впровадження аграрної реформи в українських землях. Результати Столипінської аграрної реформи. Український політичний і національно-культурний рух у 1907–1914 роках.</p>	<p>спеціалізацією промисловості та сільського господарства, міграційними процесами;</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснює суть кооперативного руху як моделі покращення соціально-економічного становища селянства; • зіставляє наміри та результати діяльності історичних діячів та суспільних груп, політичних течій і організацій на теренах України в історичних умовах початку ХХ ст. на прикладах українського національного руху в Наддніпрянщині та західноукраїнських землях, російських шовіністичних угруповань, учасників революції 1905–1907 рр., українських громад в Державних Думах Росії; • розрізняє ідейні засади самостійницької та автономістської течій у національному русі; • визначає і пояснює причини і приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів (на прикладі утворення українських політичних партій, створення українських молодіжних організацій, Товариства українських поступовців, подій російської революції 1905–1907 рр. на українських теренах, столипінської аграрної 	
--	---	--

реформи, антисемітської політики російського уряду та «Справи Бейліса», парламентської реформи в Австро-Угорщині);

- співставляє умови та характер розвитку українського національного руху на Наддніпрянщині та західноукраїнських землях на початку ХХ ст., робить обґрунтовані висновки;
- уміє показати на історичній карті регіони промислової та аграрної спеціалізації на західноукраїнських землях; охарактеризувати зміни, які відбулися в економіці регіону на початку ХХ століття;
- знає молодіжні національно-культурні організації; організаторів молодіжного руху;
- розуміє напрямки діяльності молодіжних та культурно-освітніх організацій; роль греко-католицької церкви у національно-культурному житті регіону.
- уміє показати на історичній карті місця діяльності культурно-освітніх організацій; охарактеризувати молодіжний рух на західноукраїнських землях на початку ХХ

	<p>століття;</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає дату запровадження загального виборчого права для чоловіків-громадян Австро-Угорщини; представників українського політичного руху; • розуміє сутність українського політичного руху на початку ХХ століття; значення австрійського конституційно-парламентського устрою для розвитку українського руху; • аналізує поняття «самостійницька течія», «автономістська течія»; передумови створення політичних партій на початку ХХ століття; соціальну базу та програмні засади політичних партій; • порівнює розвиток українського національного відродження в Російській та Австро-Угорській імперіях у ХІХ ст.. 	
Узагальнення до розділу. Тематичний контроль.		
Розділ VII. Повсякденне життя та культура України в середині ХІХ – на початку ХХ ст..		
Пропонований зміст навчального предмета	Очікувані результати навчання	Види навчальної діяльності
Вплив процесів модернізації на суспільне життя українців. Розвиток освіти. Наукове	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає дати заснування університетів в Одесі, Чернівцях, обрання митрополитом 	<p>Орієнтовні приклади</p> <p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • робота з навчальним текстом та історичними

<p>життя. Емансипація жінки. Література. Український професійний театр. Музичне мистецтво. Розвиток живопису та архітектури. Повсякденне життя.</p>	<p>Української греко-католицької церкви Андрея Шептицького;</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає факти діяльності Івана Пулюя, Дмитра Яворницького, Іллі Мечникова, Олександри Єфименко, Лесі Українки, родини Тобілевичів, Миколи Лисенка, Соломії Крушельницької; Миколи Пимоненка, Сергія Васильківського, Олександра Мурашка, Миколи Бурачека, Марії Заньковецької, Владислава Городецького, Варвари і Богдана Ханенків, Олени Пчілки, Юрія Федьковича; • розуміє зміст термінів, понять і назв «модерн», «Нобелівська премія», «фемінізм», «емансипація». • визначає поєднання політичних, економічних, соціальних, технологічних, культурних процесів початку ХХ ст. на зміни/формування традицій повсякденного життя, становища окремих верств і груп населення (зокрема, дітей і жінок), розвиток культури українських земель; • характеризує історичні умови розвитку української культури в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.; • виявляє ознаки впливу європейської 	<p>джерелами, аналіз за визначеним алгоритмом історичних документів, словникова робота;</p> <ul style="list-style-type: none"> • підготовка і презентація творчих проєктів (віртуальних екскурсій, презентацій, лепбуків, історичних портретів діячів/діячок тощо): «Українське відродження на історичній карті» (завершення, виготовлення інтерактивної карти осередків українського відродження в різних регіонах українських земель), «Українське мистецтво ХІХ – початку ХХ ст.: історія пам’яток та сучасний стан», «Рідний край на початку ХХ ст.», «Технологічні новинки на вулицях українських міст і сіл» та ін.. <p>Групова робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • добір джерел для опису історичних подій, явищ і процесів; • вправа на визначення пріоритетів і формування демократичних цінностей; • конференція «Цивілізаційні зрушення в житті українського суспільства: підсумки Модерної доби». <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела;
---	---	---

	<p>культури на розвиток української культури;</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначає роль церкви в суспільному житті на українських теренах; • пояснює причини посилення боротьби за українізацію освіти на українських землях під владою Російської і Австро-Угорської імперій; • визначає причини, прояви поширення фемінізму, руху за емансипацію жінок, називає перших відомих діячок жіночих рухів на теренах України; • висловлює обґрунтовані судження щодо ролі у розвитку української культури видатних діячів науки, літератури, мистецтва; • називає особливості та пам'ятки мистецьких напрямів реалізму, українського модерну; • називає/описує, розпізнає та показує на карті найважливіші історико-культурні пам'ятки другої половини ХІХ – початку ХХ ст. на українських теренах; • презентує культурні здобутки рідної та інших соціокультурних спільнот історичного періоду (в межах матеріалу розділу); 	<ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ із добору інформації за заданими прикладами; • використання інтернету для пошуку необхідної інформації.
--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • аргументовано висловлює власні судження стосовно збереження духовних і матеріальних здобутків українського суспільства для подальшого суспільного розвитку, діяльності історичних діячів/діячок; • визначає необхідність протидії дискримінації за національною, релігійною чи расовою ознакою; українофобії, антисемітизму та іншим формам ксенофобії; • пояснює важливість заходів щодо збереження і популяризації пам'яток історії, культури та туристичних об'єктів; • оцінює якість виконання роботи за допомогою рефлексії та конструктивного зворотного зв'язку. 	
Узагальнення до розділу. Тематичний контроль.		
Узагальнення до курсу. Історія України за доби Нового часу		
Пропонований зміст навчального предмета	Очікувані результати навчання	Види навчальної діяльності
<p>Особливості суспільно політичного, економічного та культурного розвитку українських земель у складі Російської та Австро-</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • демонструє знання перебігу подій, явищ, процесів на теренах України в межах історичної епохи; • співставляє особливості розвитку 	<p>Орієнтовні приклади</p> <p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вправи для узагальнення і систематизації знань; • круглий стіл «Українське обличчя довгого

<p>Угорської імперій в кінці XVIII – на початку XX ст. Українське національне відродження: ідейні засади, течії, організації, провідні діячі. Культурні здобутки українського народу.</p>	<p>українських земель із загальноєвропейським історичним процесом Нового часу;</p> <ul style="list-style-type: none"> • локалізує ключові історичні події періоду в географічному просторі; • спираючись на логіку причинно-наслідкових і просторових зв'язків, прогнозує подальший перебіг подій, явищ, процесів та оцінює можливі зміни в розвитку суспільства в наступний історичний період; • називає/описує найважливіші історико-культурні пам'ятки історичного періоду на теренах України та пояснює важливість заходів щодо збереження і популяризації пам'яток історії, культури та туристичних об'єктів і бере участь у таких заходах; • створює власний інтелектуальний продукт, дотримуючись засад академічної доброчесності; • досліджує історичні джерела, використовує доведення та спростування для аналізу історичних процесів; • використовує інформацію із суміжних галузей знань для характеристики минулих 	<p>XIX ст.»;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розробка і представлення творчих узагальнюючих проєктів з історії XIX – початку XX ст. (проєкти поштових марок, пам'ятних монет, інформаційних блогів тощо). <p>Групова робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • добір джерел для опису історичних подій, явищ і процесів; • вправа на визначення пріоритетів і формування демократичних цінностей; <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • виконання вправ із добору інформації за заданими прикладами; • використання інтернету для пошуку необхідної інформації.
---	---	---

	<p>і сучасних суспільних подій, явищ, процесів.</p> <ul style="list-style-type: none"> • аргументовано висловлює власні судження стосовно важливості духовних і матеріальних здобутків українського суспільства та сусідніх народів за періоду Нового часу для подальшого суспільного розвитку, діяльності історичних діячів/діячок; • обґрунтовує важливість заходів щодо збереження і популяризації пам'яток історії, культури та туристичних об'єктів і бере участь у таких заходах; • дотримується принципів академічної доброчесності в навчанні, науковій та іншій творчій діяльності. 	
--	---	--

ПРИКІНЦЕВА ЧАСТИНА

Оцінювання навчальних результатів учнів з навчального курсу Історія України для 7–10 класів.

Оцінювання – це процес встановлення рівня навчальних досягнень учнів в опануванні змісту предмета, умінь та навичок відповідно до вимог навчальних програм та чинного законодавства України. Під час вивчення навчального курсу Історія України для 7–10 класів система оцінювання спрямована не стільки на перевірку рівня

засвоєння матеріалу, а скільки на вимірювання змін, які відбуваються під час вивчення курсу. Оцінювання спирається на очікувані результати, що закладені в програмі з урахуванням змін, які може внести вчитель, а також необхідних результатів, які закладені як у наскрізних уміннях, так і в ключових та предметних компетентностях.

Під час роботи з курсом використовуються підсумкове та поточне (формувальне) оцінювання.

Рекомендуємо використовувати підсумкове оцінювання після завершення вивчення теми, розділу, наприкінці семестру та навчального року. Під час підсумкового оцінювання можна використовувати різні форми, починаючи від самооцінювання або взаємооцінювання до багатобальної складної системи. Також доречно проводити оцінювання з використанням інтерактивних форм-дискусій, брейн-рингів, конференцій тощо.

Формувальне оцінювання – система оцінювання, яке, на відміну від підсумкового, має на меті формування (або форматування) навчального процесу з урахуванням навчальних потреб кожного учня для більш ефективного формування необхідних знань, умінь і навичок. Формувальне оцінювання як оцінювання для навчання складається з певних елементів, серед яких насамперед: вироблення зрозумілих учням цілей на певний період навчання; надання й отримання учнями конструктивного зворотного зв'язку щодо їхніх навчальних досягнень відповідно до визначених цілей; коригування вчителем/вчителькою навчального процесу відповідно до результатів учнів та учениць.

Форми та види оцінювання, критерії мають бути відкритими й зрозумілими для учнів. Оцінювання має бути етапом, спрямованим на розвиток, а не тільки на контроль.